

Tampereen kaupunkiseudun ja valtion välisen maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimuksen 2011–2012 toteutuminen

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Liikenne- ja
viestintäministeriö

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Tiivistelmä

Tampereen kaupunkiseudun kunnallisvaltuustot hyväksyivät keväällä 2011 maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) -aiesopimuksen vuosille 2011-2012. Sopimuskumppaneina olivat ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikennevirasto ja Pirkanmaan ELY-keskus. Aiesopimuksella kunnat konkretisoivat kaupunkiseudun rakennesuunnitelmaa, liikennejärjestelmäsuunnitelmaa ja asuntopoliittista ohjelmaa. Sopimusmenettelyllä valtio pyrki tukemaan kaupunkiseutua yhdyskuntarakenteen ohjauksessa sekä erityisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa.

Valtio asetti sopimukselle seurantaryhmän ja sihteeristön, joka on vastannut aiesopimuksen seurantaraportin laadinnasta. Seurantaryhmän päätehtävänä oli arvioida aiesopimukseen kirjattujen toimenpiteiden edistymistä ja toteutumista sekä tehdä ehdotuksia aiesopimusprosessin ja seurannan kehittämisestä.

Seurantareportti on laadittu siten, että se sisältää aiesopimuksen mukaiset tavoitteet ja kunkin osalta seurantaindikaattorit, toteutuman sekä johtopäätöksen. Sanallista kuvausta täydentää taulukoista, graafeista ja paikkatietopohjaisesta kartta-aineistosta muodostuva liiteaineisto. Lopussa esitetään johtopäätökset ja aiesopimusmenettelyä koskevat kehittämis ehdotukset.

Aiesopimuksen 2011-2012 seuranta osoittaa, että kaupunkiseudulla on aktiivisesti toteutettu sopimukseen kirjattuja toimenpiteitä sopimuskauden aikana. Kaupunkiseudun kuntien vahva panostus on erityisesti nähtävissä joukkoliikenteen edellytysten parantamiseen tähtäävissä ja uuden liikennepoliitiikan mukaisissa toimissa. Toimenpiteiden vaikutukset seudun kulkutapajakaumaan ovat kuitenkin todennettavissa vasta pidemmällä aikavälillä.

Yhdyskuntarakenteen eheytymistä on odotettavissa vasta pidemmällä aikavälillä. Myönteistä kehitystä asiassa on kuitenkin jo tapahtunut, sillä kaikki kaupunkiseudun kunnat ovat laatineet rakennesuunnitelman 2030 kuntakohtaiset toteutusohjelmat sekä ottaneet seudulliset maankäytön linjaukset huomioon kaavoitusohjelmissaan. Rakennesuunnitelman jalkauttamisen työkaluja sekä seudullisen maankäytön seurantaa on kuitenkin tarpeen kehittää edelleen.

Asuntotuotannon osalta on vielä aikaista todeta, onko asuntotuotannon kehitys muuttumassa aiesopimuksen myötä tasapainoisempaan ja yhteisvastuullisempaan suuntaan keskuskaupungin ja kehyskuntien välillä. Aiesopimuksen määrälliset ja laadulliset asuntotuotannon tavoitteet ovat kuitenkin seututasolla ja pääosin myös kuntatasolla saavutettu.

Valtion näkökulmasta MAL-aiesopimusprosessi on ollut tapa edistää kansallista ilmasto- ja energiapolitiikkaa, liikennepoliitiikkaa, kaupunkipoliitiikkaa ja kuntopoliitiikkaa. Tampereen seudun kanssa tehdy pilottiluontoisen aiesopimuksen avulla on saatu valtion ja kaupunkiseudun kumppanuudesta hyviä kokemuksia, joita on voitu soveltaa muillakin suurilla kaupunkiseuduilla. MAL -aiesopimusmenettely on tiivistänyt ministeriöiden välistä yhteistyötä MAL -kysymyksissä. Samalla on todettu selkeä tarve kytkeä aiesopimusmenettely valtion ohjausasiakirjoihin, kuten liikennepoliittiseen selontekoon ja asuntopoliittiseen toimenpideohjelmaan.

MAL-aiesopimukset ovat varsin uusi väline, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä on vaikea vielä arvioida valtion näkökulmasta. Aiesopimukset ovat edistäneet yhdyskuntarakenteen ohjauksen sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamista. MAL-aiesopimukset ovat tarpeellisia myös jatkossa, mutta ne eivät ole yksistään riittävä väline, vaan tarvitaan myös kuntarakennetkaisuja yhdyskuntarakenteen ohjauksen sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamiseksi. MAL-yhteensovitusta sekä sopimista tarvitaan jatkossa siinäkin tilanteessa, että toiminnallinen kaupunki-seutu muodostaisi yhden kunnan.

Koska MAL-aiesopimus on solmittu vain kahdelle vuodelle, valtio ja kunnat neuvottelevat sen jatkoksi uudesta MAL-aiesopimuksesta vuosille 2013-2015. Uudella sopimuskaudella on tarve syventää kaupunkiseudun kuntien maankäyttöyhteistyötä, ja korostaa entistä vahvemmin liikenteen ja maankäytön vuorovaikutusta. Myös sopimuseurantaa tulee parantaa luomalla seudullisia työvälineitä ja vahvistamalla seurannan organisointia. Parhaimmillaan sopimuseuranta muodostaa keskeisen seudullisen tietopohjan kuntien maankäyttöpäätösten tueksi.

MAL-aiesopimuksen 2011-2012 seuranta käsitellään valtion ja kuntien muodostamassa seurantaryhmässä, Tampereen kaupunkiseudun seutuhallinnossa ja kunnissa vuoden 2012 loppuun mennessä.

Sisällysluettelo

Johdanto

1.1. Tampereen kaupunkiseudun aiesopimus	4
1.2. Aiesopimuksen laadintaprosessi	5
1.3. Aiesopimuksen seuranta	5

Maankäytön toimenpiteet

2.1. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen	6
2.2. Rakennesuunnitelman toteuttaminen	6
2.3. Maapolitiikan tehostaminen	7
2.4. Kaavoituksen kohdentuminen	7
2.5. Asemakaava-alueiden ulkopuolinen rakentaminen	9

Asumisen toimenpiteet

3.1. Asuntotuotannon yhteisvastuullisuus	10
3.2. Erityisryhmien asuminen	11
3.3. Rakentamisen energiatehokkuus	11

Liikenteen toimenpiteet

4.1. Liikennejärjestelmän toimivuus	12
4.2. Joukkoliikenteen järjestäminen	12
4.3. Kaupunkiraitiotien suunnittelu	13
4.4. Lähijunaliikenteen edistäminen	13
4.5. Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen	14
4.6. Liikkumisen hallinta	14
4.7. Tieverkko	15

Johtopäätökset

5.1. Seurantakohteita koskeva kokonaisarvio	16
5.2. Sopimuksen toteutuminen suhteessa PARAS-hankkeen ja hallitusohjelman tavoitteisiin	16
5.3. Kehittämisohdotukset aiesopimuksen sisältöön ja valmisteluprosessiin	17
5.4. Odotukset aiesopimusmenettelyn kehittämiseksi	18
Liitteet	19

Johdanto

Tämän pilottiaiesopimuksen lähtökohtana on valtioneuvoston 12.11.2009 hyväksymä selonteko kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta (VNS 9/2009 eli ns. PARAS-selonteko). Selonteossa on esitetty, että Tampereen ja Turun seuduilla otetaan kokeiluluontoisesti käyttöön vuoden 2012 loppuun asti kestävä valtion ja seudun kuntien välinen aiesopimusmenettely. Menettelyn tarkoituksena on tukea suurten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen ohjauksen sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamista.

Uudessa hallitusohjelmassa maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-aiesopimus on mainittu suurimpien kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen kehitystä tukevana välineenä.

Valtio asetti 10.5.2011 aiesopimukselle seurantaryhmän, johon nimettiin seuraavat henkilöt: kansliapäällikkö *Hannele Pokka* (YM, pj.), kansliapäällikkö *Harri Pursiainen* (LVM), kansliapäällikkö *Erkki Virtanen* (TEM), valtiosihteeri *Raimo Sailas* (VM), pääjohtaja *Juhani Tervala* (Liikennevirasto), johtaja *Ulla Koivusaari* (Pirkanmaan ELY-keskus), seutuhallituksen pj. *Timo P. Nieminen*, seutuhallituksen 1. vpj. *Raija Nurminen*, seutuhallituksen 2. vpj. *Kari Talasmäki*, kuntajohtajakokouksen pj. *Juha Yli-Rajala*, kuntajohtajakokouksen 1. vpj. *Jukka Mäkelä* sekä kuntajohtajakokouksen 2. vpj. *Olli Viitasaari*.

Seurantaraaportin kokoamisesta ovat vastanneet seuraavat henkilöt: *Kaisa Mäkelä*, YM, *Katariina Myllärniemi* ja *Leena Sirkjärvi* LVM, *Olli Alho*, TEM, *Katja Palonen*, VM, *Mervi Karhula*, Liikennevirasto, *Leena Stranden* ja *Erika Helin* Pirkanmaan ELY-keskus, *Auli Heinävä*, *Reija Linnamaa* ja *Kirsi Nurminen*, Tampereen kaupunki, *Markku Lahtinen*, Kangasalan kunta sekä *Kimmo Kurunmäki* ja *Päivi Nurminen* (pj) Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä.

1.1. Tampereen kaupunkiseudun aiesopimus

Tampereen kaupunkiseudun kunnat, eli Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi sekä ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikennevirasto ja Pirkanmaan ELY-keskus allekirjoittivat 2.3.2011 maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimuksen vuosille 2011–2012. Aiesopimuksen valmistelussa olivat mukana työ- ja elinkeinoministeriö ja valtiovarainministeriö, ja siitä informoitiin myös Pirkanmaan liittoa.

MAL-aiesopimus on sekä kaupunkiseudun kuntien välinen että kuntien ja valtion välinen, osapuolten yhteistä tahtoa ja tulevaisuuden kehityssuuntia kuvaava aikomus. Aiesopimuksen tarkoituksena on tukea kaupunkiseudun kokonaisuutta ja siihen liittyvien kansallisten tavoitteiden toteuttamista. Valtio-osapuoli tukee seudun yhteisiä tavoitteita erilaisin ohjaavin ja taloudellisin tukitoimenpitein sekä investoinnein erikseen sovittujen valtakunnallisten periaatteiden ja ohjelmien mukaisesti.

Aiesopimus perustuu Tampereen kaupunkiseudun kuntien keväällä 2010 hyväksymään yhdyskuntarakenteen hankekokonaisuuteen, johon sisältyvät rakennesuunnitelma 2030, asuntopoliittinen ohjelma, liikennejärjestelmäsuunnitelma ja ilmastostrategia. Aiesopimuksen tavoitteena on lisätä resurssien käytön vaikuttavuutta kaupunkiseudun hankekokonaisuuden toimeenpanossa. Sen avulla edistetään hankekokonaisuuden tavoitteiden toteutumista, joita ovat väestön kasvuun varautuminen, yhdyskuntarakenteen tiivistäminen, keskustojen kehittäminen, asuntotuotannon monipuolistaminen, elinkeinoelämän kasvun tukeminen, liikkumisen tapojen uudistaminen ja palvelujen saatavuuden parantaminen yli kuntarajojen. Yleistavoitteena korostetaan ilmastonmuutoksen hillintää.

Aiesopimuksen tavoitteena on myös tukea maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyötä seudun kuntien kesken. Sopimus on kaupunkiseudun kuntien keskinäinen sitoumus vastuunkannosta yhteisten maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevien tavoitteiden toteuttamiseksi. Aiesopimuksen tavoitteena on lisäksi vahvistaa Tampereen seudun kuntien ja valtion välistä kumppa-

nuutta. Sopimus tukee tärkeän keskusteluyhteyden muodostumista kaupunkiseudun kuntien ja valtion toimijoiden välille.

Kaupunkiseudun kunnat ovat laatineet vuosille 2011–2012 rakennesuunnitelman kuntakohtaiset toteuttamishjelmat. Aiesopimus on voimassa vuoden 2012 loppuun. Sopimuskauden aikana valtio ja Tampereen kaupunkiseutu neuvottelevat uuden aiesopimuksen, jonka toteutus on tarkoitus aloittaa vuoden 2013 alusta alkaen.

1.2. Aiesopimuksen laadintaprosessi

MAL-aiesopimusten valmistelu käynnistyi PARAS-selonteon linjausten mukaisesti suurimmilla kaupunkiseuduilla vuoden 2009 lopussa. Hallinto- ja kuntaministeri sekä asuntonministeri asettivat 28.12.2009 PARAS-selonteon kaupunkiseutulinjausten toimeenpanotyöryhmän, jonka tehtävänä oli muun muassa laatia ehdotus Tampereen, Turun, Oulun ja Helsingin seuduilla solmittavista MAL-aiesopimuksista. Tampereen kaupunkiseudun MAL-aiesopimus oli ensimmäinen Paras-selonteon mukainen kokeiluluonteinen sopimus. Sen pilottirooli edellytti sopimusmallin ja sopimuksen laadintaprosessin suunnittelua.

Valtio ja Tampereen kaupunkiseutu aloittivat aiesopimusneuvottelut keväällä 2010. Tampereen kaupunkiseudun seutuhallitus nimesi virkamiehistä kuntia edustavan neuvotteluryhmän, jonka työtä ja yhteistyötä ministeriöihin päin tuki ja koordinoi seututoimisto. Valtion puolelta neuvotteluosapuolina olivat ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä valtiovarainministeriö. Ministeriöiden lisäksi neuvotteluihin osallistuivat Liikennevirasto sekä Pirkanmaan ELY-keskus.

Aiesopimuksen luonnosversiota käsiteltiin neuvotteluiden edetessä valtio-osapuolen johtoryhmissä sekä Tampereen kaupunkiseudun seutuhallinnossa. Kunnallisjohtajat informoivat aiesopimuksen luonnosversiosta kuntien päättäjille. Valtio- ja kuntaosapuolten toiveet sovittiin yhteen ja sopimusluonnos viimeisteltiin loppuvuodesta 2010.

Aiesopimus hyväksyttiin Tampereen kaupunkiseudun seutuhallituksessa ja kaupunkiseudun kuntien valtuustoissa alkuvuodesta 2011. Lisäksi sopimus hyväksyttiin ministeriöissä, ELY-keskuksessa ja Liikennevirastossa, minkä jälkeen sopimus allekirjoitettiin ministereiden johdolla 2.3.2011. Aiesopimuksen hyväksymisen jälkeen kaupunkiseudun kunnat ja valtion toimijat käynnistivät sopimusta toteuttavien toimenpiteiden ohjelmoinnin.

1.3. Aiesopimuksen seuranta

Aiesopimuksessa sovittiin seurannasta. Seurattavia asioita ovat sopimukseen kirjattujen toimenpiteiden edistyminen ja niiden vaikuttavuus. Ympäristöministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö asettivat 10.5.2011 valtion ja kuntien välisen seurantaryhmän ja sihteeristön. Seurantaryhmän tehtäväksi määriteltiin aiesopimuksen toteutumisen arviointi suhteessa PARAS-selonteossa linjattuihin kaupunkiseutujen kehitystä koskeviin tavoitteisiin sekä aiesopimukseen kirjattujen toimenpiteiden edistymisen ja toteutumisen arviointi ja raportointi lokakuun 2012 loppuun mennessä. Lisäksi seurantaryhmä tekee ehdotuksia aiesopimusprosessin ja seurannan kehittämiseksi siten, että ne voidaan huomioida uusien aiesopimuksen valmistelussa myös muilla kaupunkiseuduilla.

Tässä raportissa kuvataan aiesopimukseen kirjattujen toimenpiteiden edistymistä ja toteutumista. Toimenpiteiden vaikuttavuus seudun yhdyskuntarakenteeseen sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen kehitykseen on arvioitavissa vasta pidemmällä aikavälillä.

Maankäytön toimenpiteet

Kaupunkiseudun yhdyskuntarakennetta pyritään eheyttämään ja ohjaamaan sekä asumista että palvelutoimintoja nykyiseen rakenteeseen ja joukkoliikennevyöhykkeille. Samalla joukkoliikennejärjestelmää kehitetään monipuolisemmaksi ja edistetään kevyen liikenteen olosuhteita.

2.1. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen

Seurantakohde:
Kaupunkiseudun väestön ja yhdyskuntarakenteen kehitys

■ **Tavoite:** Tampereen kaupunkiseutu varautuu 90 000 asukkaan lisäykseen vuoteen 2030 mennessä vuoden 2008 tilanteeseen verrattuna. Varautuminen tarkoittaa noin 4 100 asukkaan vuosittaista väestönkasvua kaupunkiseudulla. Kasvusta pyritään kohdistamaan puolet keskuskaupunkiin Tampereelle ja puolet kehyskuntiin.

■ **Toteuma:** Tampereen kaupunkiseudun väestö on kasvanut 2000-luvulla 47 000 asukkaalla eli 15 prosenttia. Vuotuinen väestönkasvu on ollut keskimäärin 4 000 asukasta. Kaupunkiseudun kehyskuntien väestönkasvu on ollut keskuskaupunkia voimakkaampaa sekä absoluuttisesti että suhteellisesti, mutta 2010-luvulla kehitys on tasapainottunut.

Pääosa kaupunkiseudun väestönkasvusta on sijoittunut taajamarakenteeseen. Asuinrakentaminen asemakaava-alueiden liepeille on kuitenkin lisääntynyt 2000-luvulla. Lievealueiden maankäyttöä on alettu seurata. Erityistä huomiota on kiinnitetty esimerkiksi suunnittelutarveratkaisuihin ja seudullisten periaatteiden valmisteluun (ks. kohta 2.5). Tilastojen mukaan kehitys alkaakin tasaantua.

Esimerkkinä seudun toimista yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi on asuinrakentamisen ohjaaminen kävelyn ja pyöräilyn sekä joukkoliikenteen vyöhykkeille. Seudullinen joukkoliikennelautakunta on palvelutasomäärittelyssään vuonna 2011 linjannut uusien kaupunkialueiden kaavoituksen tavoitteeksi, että kävelyetäisyys joukkoliikenteen pysäkillä on enintään 400 metriä.

• LIITEDIAT 4-7

■ **Johtopäätökset:** Maankäytön toteuttamisessa tulee lisätä sitovuutta, jotta tavoiteltu väestönkasvuvaraus keskuskaupungin ja kehyskuntien välillä mahdollistuu.

2.2. Rakennesuunnitelman toteuttaminen

Seurantakohde:
Kuntakohtaisten toteuttamisohjelmien päätöksentekotilanne ja yhdenmukaisuusarvioinnin tulos

■ **Tavoite:** Kunnat hyväksyvät 2010 vuoden loppuun mennessä rakennesuunnitelman kuntakohtaiset toteuttamisohjelmat. Seutuhallitus arvioi yhdessä aiesopimuksen seurantaryhmän kanssa rakennesuunnitelman ja toteuttamisohjelmien yhteensopivuutta ja seuraa niiden toteutumista.

■ **Toteuma:** Kaikki kaupunkiseudun kunnat ovat laatineet toteuttamisohjelmat, jotka on hyväksytty kunnissa marraskuun 2010 ja maaliskuun 2011 välillä. Lisäksi kuntien ohjelmista on koottu seudullinen toteuttamisohjelma, joka on hyväksytty kaupunkiseudun seutuhallituksessa 31.8.2011.

Seutuhallinto on tehnyt myös kuntien toteuttamisohjelmien arvioinnin, jonka perusteella voidaan todeta, että seudun kuntien ensimmäiset toteuttamisohjelmat ovat keskenään hyvin erilaisia, ne ovat melko yleisellä tasolla ja konkretisoivat vain vähän rakennesuunnitelman toteuttamisen keinoja. Haasteelliseksi toteuttamisohjelmissa ovat osoittautuneet kuntarajoilla sijaitsevat alueet sekä asunto- ja tonttituotannon määrällisten tavoitteiden saavuttaminen.

Marraskuussa 2011 käynnistyi seutujen, kuntien ja Tampereen teknillisen yliopiston yhteishanke KymppiMoni, jossa luodaan sektorikohtaisen suunnittelun sijaan maankäyttöä, asumista ja palveluja yhteen sovittava suunnitteluväline. Hankkeen pohjalta valmistellaan Tampereen kaupunkiseudun oma sovellus (Mallikas).

■ **Johtopäätökset:** Toteuttamisohjelmatyötä tulee jatkaa ja painottaa vahvemmin seudullisesti merkittäviin kysymyksiin. Tämä parantaa edellytyksiä myös toteuttamisohjelmien seudulliselle seurannalle. Jatkossa rakennesuunnitelma ja kuntien toteuttamisohjelmat tulisi kytkeä vahvasti kuntien taloussuunnitteluun, koska ohjelmiin kirjattujen asioiden toteutuminen on riippuvainen kuntien talousarvioissa osoitetuista taloudellisista resursseista. Myös valtion budjetissa tulee huomioida rahoitusta seudullisesti merkittäviin hankkeisiin.

2.3. Maapolitiikan tehostaminen

Seurantakohde:

Kuntien päätökset ja toimenpiteet maapolitiikan tehostamiseksi, kuntien raakamaavarannon ja asemakaavavarannon kehitys

■ **Tavoite:** Kuntien maapolitiikkaa ohjaavat rakennesuunnitelman maapoliittiset periaatteet. Kunnat lisäävät maanhankintaa ja tehostavat maapoliittisia toimenpiteitä siten, että raakamaan ja yleiskaavavarannon määrät kehittyvät tarpeisiin nähden positiivisesti. Sopimuskautta pidemmällä aikavälillä tavoitteena on, että kussakin seudun kunnassa on yleiskaavavarantoa noin kymmenen vuoden ja asemakaavavarantoa kolmen vuoden tarpeen verran.

■ **Toteuma:** Kaupunkiseudun kunnissa on käynnistetty vuonna 2010 raakamaan hankinnan seuranta. Lisäksi on käynnistetty maapoliittisten toimenpiteiden kartoitus ja seuranta. Kaikissa kaupunkiseudun kunnissa, lukuun ottamatta Orivettä ja Vesilahtea, on laadittu maapoliittiset ohjelmat vuosien 2004–2012 aikana. Maapoliittisina toimenpiteinä kaupunkiseudun kunnissa on erityisesti käytetty vapaaehtoisia maakauppoja ja maankäytösopimuksia. Lunastusten, etuosto-oikeuden ja korotetun kiinteistöveron käyttö ja käytön yleisyys vaihtelevat kunnittain. Rakentamiskehotuksia, kehittämiskorvauksia ja kehittämisalueita ei ole kunnissa käytetty.

Tämän hetkinen yleis- ja asemakaavojen varanto vaihtelee kunnittain. Yleisesti voidaan todeta, että kehyskunnilla on keskustaajamaa suurempi vuosivaro ja parempi kaavavalmius asuntorakentamiseen. Kaupunkiseudun kuntien tämän hetkinen asemakaavavaro vastaa melko hyvin aiesopimuksessa esitettyä kolmen vuoden tavoitetta. Sen sijaan kuntien yleiskaavavaroille asetetun kymmenen vuoden tavoitteen saavuttaminen on haasteellista.

• LIITEDIAT 8-11.

■ **Johtopäätökset:** Uudella aiesopimuskaudella kuntien tulee saattaa maapoliittiset ohjelmat ajan tasalle. Kuntien tulee käyttää maapoliittisia välineitä tehokkaasti seudullisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

2.4. Kaavoituksen kohdentuminen

Seurantakohde:

Kuntien yleis- ja asemakaavatyön kohdentuminen, valtion kiinteistöstrategian toteutuminen kaupunkiseudulla

■ **Tavoite:** Kunnat, ministeriöt ja ELY-keskus kehittävät yhteistyömenettelyä täydennysrakentamiseen ja muuhun yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen tähtäävissä toimenpiteissä. Valtio toteuttaa kiinteistöstrategiaansa siten, että ensisijaisena tavoitteena on yhteiskunnan kokonaishyöty.

■ **Toteuma:** Kaupunkiseudun kuntien kuntarajoilla on ollut vireillä useita hankkeita kuntien yhteistyönä, esimerkiksi Kolmenkulman yritysalue (Nokia, Tampere ja Ylöjärvi) sekä Vuoreksen asuinalue (Lempäälä ja Tampere) sekä edelleen jatkuva Ojalan ja Lamminrahkan alueiden yleiskaavatyö (Tampere ja Kangasala). Kolmenkulman yritysalueella ja Vuoreksessa alueiden toteuttamista on jatkettu asemakaavoituksella kunnittain reaalistuvaa kysyntää vastaavasti. Vuoreksen osalta ongelmana on aluekokonaisuuden toteutuminen kahden kunnan kesken eri tahdissa. Vuoreksesta Tampereen osuus on noin 10 200 asukasta/850 ha ja Lempäälän osuus noin 3 200 asukasta/410 ha. Tampereen puolella asemakaavoitus ja rakentaminen, mukaan lu-

kien palvelurakentaminen, ovat käynnissä ja asukkaita on muuttanut alueelle. Lempäälässä kasvu on keskitetty nauhataajamaan, minkä vuoksi kunta on vasta nyt laa-
timassa Vuorekseen ensimmäistä asemakaavaa yhteisen yleiskaavan toteuttamiseksi. Vuoreksen julkiset palvelut on mitoitettu sen mukaan, että alue toteutuu molemmin
puolin kuntarajaa kokonaisuutena. Tampereen kaupunki teki aiemmin aloitteen
Lempäälän kunnalle rajansiirrosta niin, että Vuores olisi kokonaisuudessaan tullut
osaksi Tamperetta. Lempäälän kunnanvaltuusto päätti marraskuussa 2010, ettei
rajansiirtoa tehdä.

Ojalan ja Lamminrahkan kokonaisuutta koskevaa kuntien välistä suunnitteluyhteis-
työtä on laajennettu perustamalla suunnittelua ohjaava yhteinen ohjausryhmä sekä
aloittamalla alueiden toteuttamista koskevan toimenpideohjelman laatiminen. Tar-
koituksena on, että kuntien luottamuselimet hyväksyvät toimenpideohjelman. Lisäk-
si alueen maankäytön ja palveluverkon yhteensovittamista tutkitaan MAL-verkoston
Rajaton-hankkeessa.

Keskustojen kehittäminen on käynnissä useassa seudun kunnassa. Niissä keskeise-
nä piirteenä on täydennysrakentaminen ja tiivistäminen. Kangasalla on keskustan
osayleiskaava vuodelta 2011. Lempäälässä valtuusto hyväksyi keskustan osayleis-
kaavan vuonna 2011, ja keskustan visiointia on jatkettu vuonna 2012. Nokialla on
keskustaajaman osayleiskaava vuodelta 2005. Varsinaisen keskusta-alueen osayleis-
kaavan muutos hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa syyskuussa 2012. Orivedellä
keskustaajaman osayleiskaavoitus käynnistyy syksyllä 2012. Pirkkalassa on parhail-
laan tekeillä taajamayleiskaava. Lisäksi kunnan merkittävimmät kaupalliset palvelut
ovat Partolan osayleiskaavassa vuodelta 2002.

Tampereella tehdään parhaillaan keskustan strategista osayleiskaavaa. Koko kanta-
kaupungin yleiskaava käynnistyy vuoden 2013 alusta. Ylöjärvellä on ydinkeskustan
suunnittelukilpailun pohjalta jatkettu keskustan yleissuunnittelua, ja keskustan
osayleiskaavatyö käynnistyy syksyllä 2012. Vesilahdessa kirkonkylän osayleiskaava
on vuodelta 2006, Narvan osayleiskaava vuodelta 1995 ja Koskenkylän osayleiskaava
tehdään parhaillaan.

Seudun kuntien keskustojen kehittämistä tuetaan lisäksi seudullisella keskustabaro-
metrihankkeella, jossa luodaan viiden vuoden välein toistettava mittaristo kaupunki-
seudun keskustojen vetovoimaisuuden mittaamiseksi.

Asemakaavoituksen osalta Tampere, Kangasala, Nokia, Pirkkala ja Ylöjärvi ovat kaa-
voittaneet tehokasta asuinrakentamista keskustoihin ja joukkoliikenteen laatukäytä-
vien varteen. Keskitehokasta asuinrakentamista on pystytty kaavoittamaan niukasti.
Vuonna 2010 asumiselle kaavoitettiin merkittäviä kohteita useassa kunnassa, vuon-
na 2011 kaavoitus keskittyi Tampereelle ja Kangasalle.

Tampereella valmistui 2011 Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella
(EHYT) -selvitys, jossa etsittiin asuntorakentamiseen soveltuvia alueita olevaa kau-
punkirakennetta täydentäen ja jatkaen. Tampereella on lisäksi käynnissä keskusta-
hanke, jonka tavoitteena on muun muassa edistää ehyttä ja tiivistä kaupunkiraken-
netta sekä elävää keskustaa.

Tampereella jatketaan katuraitiotien ja ympäröivän kaupunkirakenteen suunnitte-
lua aiemmin valmistuneen suunnitelman pohjalta. Raitiotien tavoitteena on lisätä
asukasmäärää ja palveluita joukkoliikenneväyhyksillä ja samanaikaisesti vähentää
autoriippuvuutta ja liikenteen aiheuttamia ympäristöhaittoja. Kokonaistavoitteena
on parantaa yhdyskuntarakenteen elinvoimaisuutta ja rakennettujen alueiden viihtyi-
syyttä.

Tampereen kaupunkiseudulla on vireillä neljä valtion maa-alueen kehittämishanket-
ta. Tampereen Ratapihankadun sekä Tampereen Messukylän Alasniitinkadun ase-
makaavoitukset ovat käynnissä. Tampereen aseman rata-alueen/kansirakenteen ase-
makaava on laadittu ja kaavan valituksia käsitellään parhaillaan hallinto-oikeudessa.
Lisäksi Kangasalan Rekiälän alue on asemakaavoitettu.

- LIITEDIAT 12-13

■ **Johtopäätökset:** Kiinnostus keskustojen kehittämiseen on kasvanut kaupunkiseudun kunnissa. Käynnissä on useita keskustojen yleiskaavasunnitelmia, mikä on suuri muutos takavuosien tilanteeseen, jolloin kaavoituksen pääpaino oli keskustojen ulkopuolella.

Yhteistyöalueiden osalta uudessa aiesopimuksessa tulisi varmistaa yhteistyöalueen toteuttaminen suunnitelmallisesti yhtenä kokonaisuutena. Se on edellytys myös palveluverkon hyvälle suunnittelulle ja toteutukselle.

2.5. Asemakaava-alueiden ulkopuolinen rakentaminen

Seurantakohde:

Haja-asutuksen seudullisten periaatteiden päätöksentekotilanne kunnissa, haja-rakentamisen osuus uudistustannosta, suunnittelutarveratkaisujen määrän kehitys kunnissa, valtion tukitoimenpiteiden edistyminen; seurannassa hyödynnetään paikkatietomenetelmiä

■ **Tavoite:** Kunnat hyväksyvät haja-asutuksen ohjauksen seudulliset periaatteet. Haja-asutusalueelle suuntautuvaa pientalorakentamista vähennetään asteittain kussakin kunnassa. Sopijapuolet pyrkivät suunnittelutarveratkaisujen kriteereitä selkeyttämällä vaikuttamaan siihen, että kunnilla on välineitä tämän tavoitteen toteuttamiseen.

■ **Toteuma:** Esitys hajarakentamisen periaatteista valmistui keväällä 2011 ja kunnat antoivat siitä lausuntonsa kesäkuun 2011 loppuun mennessä. Lausuntojen pohjalta valmisteltiin tarkennetut asemakaavojen ulkopuolisen rakentamisen seudulliset periaatteet. Tarkennetut periaatteet olivat kuntalaisten nähtävillä ja kommentoitavana kesällä 2012. Lisäksi lausuntoja pyydettiin keskeisiltä viranomaisilta. Kaupunkiseudun kylien edustajia kuultiin periaatteiden valmistelussa, minkä lisäksi järjestettiin työpajoja kyläedustajien sekä kuntien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kesken. Periaatteiden valmistelu on herättänyt paljon julkista keskustelua ja kritiikkiä. Periaatteiden valmistelua jatketaan syksyllä 2012.

Asemakaava-alueen ulkopuolisen rakentamisen osuus vaihtelee tällä hetkellä kunnittain. Rakentamista ohjataan erityisesti suunnittelutarveratkaisuin. Vuonna 2010 seudun kunnissa käsiteltiin yhteensä 189 suunnittelutarvehakemusta, joista 79 prosenttia sai myönteisen päätöksen. Vuonna 2011 käsiteltiin 191 hakemusta, joista 73 prosenttia sai myönteisen päätöksen. Vaikka myönteisten päätösten osuus ja määrä vähenivät seututasolla, lisääntyi myönnettyjen suunnittelutarveratkaisujen määrä Nokialla, Orivedellä ja Tampereella kyseisellä ajanjaksolla. Eniten suunnittelutarvehakemuksia tehtiin Lempäälässä ja Ylöjärvellä, joissa myönteisten suunnittelutarveratkaisujen määrä kuitenkin samalla selvästi väheni.

Merkittävä osa myönteisistä suunnittelutarveratkaisuksista kohdistui lievealueelle, lähelle asemakaava-aluetta. Aiesopimuksen mukaisesti kaupunkiseudun kunnat ja valtio pyrkivät selkeyttämään suunnittelutarveratkaisujen kriteereitä, jotta kunnilla olisi välineitä maankäytön ja rakentamisen suunnitelmalliseen ohjaamiseen. Ympäristöministeriö on käynnistänyt maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisarvioinnin, jonka yhteydessä tarkastellaan lainsäädännön selkiyttämistarvetta asemakaava-alueen ulkopuolisten alueiden kaavoituksen ja rakentamisen ohjauksen periaatteiden näkökulmasta erityisesti kaupunki- ja kasvuseuduilla.

- LIITEDIAT 5 ja 14-15

■ **Johtopäätökset:** Asemakaava-alueen ulkopuolisen rakentamisen ohjaamiseen tarvitaan seudullisten ja kuntien omien välineiden lisäksi selvennettyjä ohjeistuksia ja menettelytapojen kehittämistä valtiolta. Uuden aiesopimuksen aikana tulee ottaa käyttöön vaikuttavammat ohjausvälineet seudullisten periaatteiden pohjalta. Tilanteeseen voidaan vaikuttaa myös lisäämällä asemakaavoitettujen tonttien tarjontaa.

Asumisen toimenpiteet

Asuntotuotannon ohjaamisella pyritään varautumaan väestön kokonaiskasvuun ja tasapainoiseen asuntotuotannon määrään ja laatuun keskustaupungin ja kehyskuntien välillä. Seudullinen tuotantotavoite vuosina 2008–2030 on keskimäärin 3 100 asunnon rakentaminen vuosittain. Tavoitteellisesta seudun uustuotannosta 22 prosenttia toteutetaan kohtuuhintaisena valtion tukemana vuokra-asuntotuotantona.

3.1. Asuntotuotannon yhteisvastuullisuus

Seurantakohde:

Asuntopoliittikan yhteisvastuullisuuden kehittyminen kuntien kesken, tuotantotavoitteiden toteutuminen kunnittain, vuokra-asuntotarjonnan kehitys kunnittain

■ **Tavoite:** Kunnat ohjelmoivat vuotuisen kuntakohtaisen asuntotuotannon kaupunkiseudun asuntopoliittisen ohjelman mukaisesti ja sitoutuvat kuntakohtaisiin vuokralatotuotantotavoitteisiin. Valtio tukee rakentamista korkotukilainoituksella ja valtiontakauksilla pyrkien edistämään seudullista kohtuuvuokraisen ja energiatehokkaan asuntotuotannon toteuttamista.

■ **Toteuma:** Vuonna 2011 seudullinen asuntotuotantotavoite ylitettiin 200 asunnolla. Koko kaupunkiseutua koskevat hallintamuodoittain ja talotyypeittäin asetetut tavoitteet saavutettiin myös hyvin, vaikka rivitaloasuntojen tavoitetta ei saavutettu. Myöskään kuntakohtaisia tavoitteita ei täysin saavutettu. Sekä hallintamuotokohtaiset että talotyyppikohtaiset tavoitteet saavutettiin hyvin Kangasalla, Lempäälässä, Pirkkalassa, Tampereella ja Ylöjärvellä.

Kaupunkiseudun kunnat toteuttivat vuonna 2011 yhdessä Tampereen teknillisen yliopiston kanssa hankkeen keskitehokkaasta asumisesta. Hankkeessa luotiin ratkaisuesimerkkejä keskitehokkaasta asuntotuotannosta valittuihin kohteisiin eri kunnissa. Hankkeessa oli tärkeää tietyn tehokkuuden saavuttamisen lisäksi löytää kysyntään sopivia laatutekijöitä: monimuotoista ja houkuttelevaa kaupunkiasumista perinteisen pientalo- ja kerrostaloasumisen vaihtoehdoksi.

Valtion tukemien vuokra-asuntojen tavoitteeksi vuodelle 2011 asetettiin 1 200 asuntoa. Kaupunkiseudulla valmistui 1 042 ARA-asuntoa, mikä jää 13 prosenttia tavoitteesta. ARA-asuntojen osuus kaikista vuonna 2011 valmistuneista asunnoista on kuitenkin 34 prosenttia. Osuus on huomattavasti suurempi kuin kaupunkiseudun asuntopoliittisessa ohjelmassa asetettu tavoite (22 %). Tähän vaikutti muun muassa ns. välimalli, jolla tuettiin 10 vuoden rajoitusajan jälkeen mahdollisesti myyntiin vapautuvien vuokra-asuntojen tuottamista.

• LIITEDIAT 16-18

■ **Johtopäätökset:** Koska ns. välimalli oli suhdanneluontoinen toimenpide, sen vaaran ei voi asettaa tuotantotavoitteiden saavuttamista jatkossa. Tämän vuoksi kuntien ja valtion tulee aktivoida vuokra-asuntotuotantoa muilla keinoilla.

Uudessa aiesopimuksessa asuntotuotannon seurantaan sopii paremmin käytettäväksi keskimääräinen vuositavoite ja sen seuranta pidemmällä aikavälillä, sillä tuotannon käynnistymistä/valmistumista tietylle vuodelle on vaikea ohjata.

3.2. Erityisryhmien asuminen

Seurantakohde:

Kehitysvammaisten asumisen kehittämisohjelman päätoimentekojen ja toimenpanotilanne, erityisryhmien asumisen investointituen kohdentuminen kaupunkiseudulle

■ **Tavoite:** Kunnat määrittelevät seudullisesti erityisryhmien asumistarpeet ja sopivat yhteisvastaustaloudellisesti asuntopolitiikasta. Tampereen kaupunkiseudun kunnat laativat alueellisen toteuttamissuunnitelman kehitysvammaisten asumisen kehittämisestä ja sopivat yhteisten toimenpiteiden käynnistämisestä. Toteuttamissuunnitelma sovitetaan yhteen Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin STM:lle laatiman kehitysvammaisten asumista ja palveluja koskevan alueellisen suunnitelman kanssa.

Valtio tukee tavoitteiden toteutumista erityisryhmien asumisen investointiavustuksilla. Erityisryhmien asuntojen investointiavustuksia myönnettäessä tuetaan kehitysvammaisten asuntohankkeista erityisesti niitä, jotka perustuvat seudullisesti määriteltyyn palvelutarpeeseen ja jotka tukevat erityisryhmien yksilöllisen asumisen mahdollisuuksia muun asuntokannan seassa.

■ **Toteuma:** Pirkanmaan kunnat, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ja muut keskeiset toimijat ovat laatineet alueellisen suunnitelman kehitysvammaisten yksilöllisiin asumisratkaisuihin ja laitoshoidon hallittuun vähentämiseen vuosille 2010–2015. Kunnat ovat valmistelleet suunnitelmaan esityksen kehitysvammaisten asumisen uudistuotanto-, peruskorjaus- sekä käyttötarkoituksen muutoskohteista.

Kunnissa on rakennettu ja parhaillaan rakennetaan kehitysvammaisten asuntoja ja ryhmäkoteja. Erityisryhmien asumisen investointiavustusten määrät ovat vaihdelleet suuresti vuosittain. Lisäksi vuosien 2008–2010 aikana avustukset kohdistuivat ainoastaan Tampereen kaupunkiin. Vuonna 2011 avustukset kohdistuivat Tampereelle ja Pirkkalaan yhteensä 263 asuntoon avustumäärän ollessa 8,3 miljoonaa euroa (vuonna 2010 5,2 miljoonaa euroa).

Erityisryhmien asumisen kehittäminen, sisältäen palvelutarpeiden arvioinnin, on käynnistynyt keuhällä 2012. Työtä ohjaa seudullinen työryhmä.

LIITEDIA 19

■ **Johtopäätökset:** Erityisryhmien asumistarpeiden selvittäminen seudullisesti ja yhteisvastaustaloudellisesti asuntopolitiikasta sopiminen eivät ole edenneet niin nopeasti, kuin aiesopimus edellyttäisi. Asumistarpeiden selvitysvaiheen jälkeen tulee suunnitella erityisryhmien asumishankkeiden sijainnit ja toteutusaikataulu. Kehitysvammaisten laitoshoidon purkaminen etenee uusien ryhmäkotien rakentamisen ja palveluiden käynnistymisen myötä.

3.3. Rakentamisen energiatehokkuus

Seurantakohde:

Kuntien korjausrakentamisen ja energia-neuvonnan palvelujen kehittyminen, uusien asemakaavojen energia-auditoinnin toteuttaminen, valtion myöntämien avustusten kohdentuminen kaupunkiseudulle

■ **Tavoite:** Kunnat edistävät asuinalueiden energiatehokkuutta uudis- ja korjausrakentamisessa. Valtio tukee toteutumista korjaus- ja energia-avustuksilla.

■ **Toteuma:** Vuoden 2012 alusta alkaen Tampereen kaupungin luovuttamilla tonteilla on edellytetty asuinrakennusten rakentamisessa A-energiatasoa. Lisäksi Tampereen kaupunki yhdessä Ekokumppanit Oy:n kanssa tarjoaa kuntalaisille energiatehokkaan rakentamisen, remontoinnin ja asumisen neuvontaa. Tätä varten on avattu lokakuussa 2011 rakentamisen ja asumisen neuvontakeskus Rane, jonka laajentamisesta seudulliseksi tehdään suunnitelma vuoden 2012 aikana. Lisäksi lokakuussa 2011 on käynnistetty Tampereen rakennuskulttuurin neuvonta- ja koulutuskeskus -projekti, jonka tavoitteena on luoda ja käynnistää Tampereen rakennuskulttuurin keskus.

Uusien asemakaavojen energia-auditointeja ei ole vielä toteutettu, mutta Tampereen kaupungin ECO2-hankkeessa kehitetään työkalua tätä varten.

Valtion myöntämien korjaus- ja energia-avustusten määrät kaupunkiseudulle ovat vaihdelleet melko suuresti viime vuosien aikana. Korjausavustukset nousivat vuodelta 2010 (1,2 miljoonaa euroa) vuodelle 2011 (1,4 miljoonaa euroa). Energia-

avustukset nousivat vuodelta 2010 (100 000 euroa) vuodelle 2011 (4,3 miljoonaa euroa), jolloin järjestelmään tuli lisänä uusiutuvan energian käyttöönottoavustus.

- LIITEDIA 20

■ **Johtopäätökset:** Uudella aiesopimuskaudella tulee kiinnittää huomio yhdyskuntarakenteen energiatehokkuuteen.

Liikenteen toimenpiteet

Liikenteen suunnittelulla pyritään lisäämään joukkoliikenteen ja kevyenliikenteen kulkutapaosuuksia, tuottamaan turvallinen, tehokas ja taloudellinen kokonaisjärjestelmä sekä tukemaan maankäytön eheytymistä. Toimenpiteillä pyritään ensisijaisesti vaikuttamaan liikkumistarpeeseen, liikenteen suuntautumiseen ja kulkumuodon valintaan.

4.1. Liikennejärjestelmän toimivuus

Seurantakohde:
Kulkeutapajakauman kehitys kaupunkiseudulla

■ **Tavoite:** Liikenteen suunnittelulla pyritään lisäämään joukkoliikenteen ja kevyenliikenteen kulkutapaosuuksia.

■ **Toteuma:** Liikennejärjestelmän toimivuuden ja kaupunkiseudun kulkutapajakauman kehityksen seuraamiseksi kaupunkiseudulla tehdään laaja liikennetutkimus viiden–kymmenen vuoden välein. Seuraavan liikennetutkimuksen tekeminen on aloitettu syksyllä 2012. Välivuosina tietoja korjataan maankäyttö- ja havainnointitiedoin.

Tampereen kaupunkiseudulla, niin keskuskaupungissa kuin kehyskunnissakin, yksityisautoilun osuus kulkutapajakaumasta on jatkanut kasvuaan. Vastaavasti joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn osuus on laskenut. Trendin muuttaminen kaupunkiseudun tavoitteita vastaavaksi vaatii voimakkaita toimenpiteitä joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi.

Tampereen kaupungin joukkoliikenteen matkamäärät ovat nousseet viime vuosien aikana 20 prosenttia, mutta lisäys ei ole yhdessä väestönkasvun kanssa riittävä, jotta se vaikuttaisi merkittävästi joukkoliikenteen osuuteen kulkutapajakaumassa.

- LIITEDIA 21

■ **Johtopäätökset:** Kulkeutapajakauman muutos vaatii voimakkaampia toimia uuden maankäytön ja täydennysrakentamisen kohdentamiseksi joukkoliikenteen laatuikäy-täville. Myös joukkoliikenteen palvelutasoa tulee nostaa merkittävästi ja priorisoida liikenneinvestoinnit joukkoliikenteeseen.

4.2. Joukkoliikenteen järjestäminen

Seurantakohde:
Seudullisen viranomaisten toiminnan käynnistyminen ja seudullisen joukkoliikennesuunnitelman päätöksentekotilanne, kaupunkiseudun joukkoliikennetuen määrän kehitys

■ **Tavoite:** Kunnat järjestävät joukkoliikenteen 2011 vuoden alusta seudullisesti isäntäkuntamallilla. Seudullinen joukkoliikennelausakunta järjestää kaupunkiseudun joukkoliikenteen palvelut laadittavan seudullisen joukkoliikennesuunnitelman mukaan. Valtio parantaa Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikenteen edellytyksiä käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

■ **Toteuma:** Seudullisena viranomaisena toimiva Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelausakunta on aloittanut toimintansa 1.1.2011. Tampereen sisäistä liikennettä on jatkettu yli kuntarajan Pirkkalaan ja Pirkkalan liikenteen kilpailuttamisen valmistelu on aloitettu. ”Tähän maininta Ylöjärven suunnan joukkoliikennet-ratkaisuista”. Lisäksi Tampereen seudun joukkoliikennesuunnitelma on valmistunut

31.1.2011 ja seudullinen palvelutasomääritys on hyväksytty 9.12.2011. Tampereen sisäinen paikallisliikenne on kasvanut vuodesta 2006 vuoteen 2011 noin 20 prosenttia kehittämistoimien avulla.

Kaupunkiseudun joukkoliikennetuen määrän kehitys on ollut myönteistä. Vuonna 2010 valtion tuki oli 1,8 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 2,2 miljoonaa euroa. Tampereen kaupungin tuki vuonna 2010 oli 10,1 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 10,5 miljoonaa euroa. Muiden kuntien tuki vuonna 2010 oli 2,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 2,9 miljoonaa euroa.

- LIITEDIA 22

■ **Johtopäätökset:** Uudella aiesopimuskaudella joukkoliikenteen järjestämistavasta tulee päättää Tampereen ja Pirkkalan lisäksi muissakin seudun kunnissa ja edetä joukkoliikennesuunnitelman toteuttamisessa.

4.3. Kaupunkiraitiotien suunnittelu

Seurantakohde:

Kaupunkiraitiotie-hankkeen valmistelu- ja päätöksentekotilanne Tampereella ja hankkeen näkyvyys liikennepoliittisessa selonteossa

■ **Tavoite:** Tampereen kaupunki käynnistää kaupunkiraitiotien 1. vaiheen suunnittelun ja tekee kaupunkiraitiotien rakentamispäätöksen. Valtion osallistuminen Tampereen kaupunkiraitiotien rahoitukseen käsitellään seuraavan liikennepoliittisen selonteon yhteydessä. Selonteossa päätetään vaalikaudella 2011–15 rahoitettavista hankkeista ja sillä on yhteys hallitusohjelmaan sekä kehysvalmisteluun. Selonteko sisältää myös alustavan kannanoton noin 10–15 vuoden aikana toteutettavista liikennehankkeista.

■ **Toteuma:** Tampereen modernin kaupunkiraitiotien ensimmäisen vaiheen alustava yleissuunnitelma välillä Hervanta–keskusta–Lentävänniemi valmistui lokakuussa 2011 ja se hyväksyttiin 12.12.2011. Samassa yhteydessä Tampereen kaupunginvaltuusto päätti käynnistää kaupunkiraitiotien varsinaisen yleissuunnitelman laatimisen. Toukokuussa 2012 Tampere ja Turku sopivat yhteistyöstä kaupunkien raitiotiehankkeiden yleissuunnitelman laatimisessa. Päätös kaupunkiraitiotien rakentamisesta tehdään vuoden 2013 aikana.

Valtion osallistuminen Tampereen kaupunkiraitiotien rahoitukseen on käsitelty liikennepoliittisessa selonteossa 2012. Selonteon mukaisesti valtio on valmis tulevaisuudessa osallistumaan suurten kaupunkiseutujen, kuten Tampereen kaupunkiseudun, raideliikenneinvestointien rahoittamiseen 30 prosentin osuudella. Valtio avustaa kaupunkiraitiotien rakentamista 30 prosentin osuudella. Hankkeiden tarkat rahoitusosuudet päätetään kuitenkin tapauskohtaisesti erikseen.

- LIITEDIA 23

■ **Johtopäätökset:** Kaupunkiraitiotien 1. vaiheen suunnittelua tulee tarkentaa ja kytkeä valtio-osapuoli suunnitteluun. Lisäksi kaupunkiraitiotien roolia seudullisessa liikennejärjestelmässä tulee selkeyttää uudella aiesopimuskaudella.

4.4. Lähijunaliikenteen edistäminen

Seurantakohde:

Lähijunaliikenteen kapasiteettiselvityksen ja lisäraiteiden aluevaraussuunnitelman eteneminen, asemanseutujen maankäytön suunnitelmien tilanne kunnissa, Liikenneviraston panos oikorasuunnittelussa

■ **Tavoite:** Liikennevirasto laatii yhteistyössä Tampereen kaupunkiseudun kuntien kanssa etelän suunnan lisäraiteiden aluevaraussuunnitelman ja lähijunaliikenteen lisäkapasiteettiselvityksen. Tampereen seudun lähiliikennejärjestelyt ovat mukana liikennepoliittisen selonteon vuoden 2011 jälkeen alkavissa raideliikenteen kehittämishankkeissa. Asemien seutujen tavoitteellinen kehittäminen kytketään yhteen raideliikenteen kehittämistoimenpiteiden kanssa. Kunnat käynnistävät nimettyjen asemanseutujen yleissuunnittelun. Liikennevirasto osallistuu myös oikoratavarausta koskevan maankäyttösuunnitelman laadintaan.

■ **Toteuma:** Liikenneviraston ja Pirkanmaan liiton teettämä lisäraiteiden (Tampere-Toijala) aluevaraussuunnitelmatyö valmistuu syksyllä 2012. Maaliskuussa 2012

valmistui Tampereen kaupunkiseudun lähijunaliikenteen kehittämisselvitys. Selvityksen loppuraportissa esitetään lähijunaliikenteelle nelivaiheinen kehittämissuunnitelma. Ensimmäisessä vaiheessa nykyinen lähijunaliikenteen tarjonta liitetään seutulippujärjestelmään. Toisessa vaiheessa suunnitellaan lisätä lähijunaliikenteen vuoroja. Kolmannessa vaiheessa lisättäisiin lähijunaliikenteeseen uutta kalustoa ja neljännessä vaiheessa rakennettaisiin lähijunaliikenteeseen lisäraiteita. Lisäksi parannetaan asemanseutuja.

Tampereen seudun lähijunaliikenne mainitaan suunnittelukohteena liikennepoliittisen selonteon liikenneverkon kehittämissuunnitelmassa vuosille 2016–2022. Selonteon mukaan valtio on valmis osallistumaan suurten kaupunkiseutujen, kuten Tampereen kaupunkiseudun, raideliikenneinvestointien rahoittamiseen. Lähtökohtana on, että kaupunkiratahankkeet toteutetaan 50–50-periaatteella valtion ja kuntien kesken. Asemanseutujen yleiskaavoja valmistellaan Lempäälässä, Nokialla, Tampereella ja Ylöjärvellä. Kaavoituksen yhtenä tavoitteena on kytkeä asemanseutujen kehittämisen yhteen raideliikenteen kehittämistoimenpiteiden kanssa. Asemanseutujen yleissuunnitelmia ei ole vielä käynnistetty.

Tampereen läntisen oikoradan alustavaa suunnittelua toteutetaan Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 laadinnan yhteydessä, joka käynnistyi keväällä 2012.

- LIITEDIAT 24-25

■ **Johtopäätökset:** Lähijunaliikenteen kehittämistyötä tulee jatkaa uudella aiesopimuskaudella ja vahvistaa maankäytön suunnittelulla lähiliikenteen edellytyksiä.

4.5. Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen

Seurantakohde:
Kevyen liikenteen kehittämissuunnitelman valmistelun eteneminen kaupunkiseudulla, kevyen liikenteen investointirahoituksen kohdentuminen kaupunkiseudulle

■ **Tavoite:** Tampereen kaupunkiseudun kunnat käynnistävät kevyen liikenteen edellytyksiä parantavan kehittämissuunnitelman laadinnan. Kunnat edistävät pyöräily- ja kävelyliikenteen hyviä käyttöolosuhteita erityisesti seudun keskusta-alueita kehittämällä. Kevyen liikenteen investointeja suunnataan joukkoliikenteen liityntäpyöräilyratkaisuihin. Sopijaosapuolet selvittävät kevyen liikenteen hankekokonaisuuden toteuttamismahdollisuuksia.

■ **Toteuma:** Tampereen kaupunkiseudun kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelma eli kehittämissuunnitelma 2030 valmistui kesäkuussa 2012. Lisäksi kaupunkiseudun seutuhallitus nimitti kävelyn ja pyöräilyn toimenpiteitä edistävän seudullisen työryhmän kesäkuussa 2012.

Kehittämissuunnitelmassa 2030 on käsitelty muun muassa kävelyn ja pyöräilyn tavoiteverkkoa. Vuonna 2011 on käynnistynyt Tampereen keskustan strategisen osayleiskaavan laatiminen, johon sisällytetään kävelyn ja pyöräilyliikenteen reittien linjaukset.

Pirkanmaan ELY-keskus ja Oriveden kunta ovat rakentaneet yhdessä vuonna 2012 Rovastintien kevyen liikenteen väylän. ELY-keskus on toteuttanut vuodesta 2011 lähtien yhdessä kuntien kanssa linja-autopysäkeille pyöräilykatoksellisia liityntäpyöräilyasemia.

■ **Johtopäätökset:** Uudella aiesopimuskaudella tulee kuntien ja valtion käynnistää kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelman toteuttaminen.

4.6. Liikkumisen hallinta

Seurantakohde:
Kehittämissuunnitelman eteneminen

■ **Tavoite:** Kunnat käynnistävät seututasoisen liikkumisen hallinnan ja älyliikenteen kehittämissuunnitelmatyön. Pirkanmaan ELY-keskus osallistuu älyliikenteen kehittämissuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen.

■ **Toteuma:** Tampereen kaupunkiseudulla on valmistunut vuonna 2010 Pirkanmaan ELY-keskuksen ja Tampereen kaupungin liikenteen hallinnan toimenpidesuunnitelma 2020. Helmikuussa 2012 valmistuneen Pirkanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman yhteydessä on lisäksi tehty selvitys liikenteen hallinnasta ja älyliikenteestä.

Tampereen kaupunkiseudun liikenteen hallinnan toimenpidesuunnitelmassa 2020 esitetyt kärkihankkeet ovat myös edenneet. Yksi kärkihankkeista on kestävään liikkumiseen kannustava liikkumisen ohjaus, jossa on edetty ensin laatimalla vuosina 2011–2012 liikkumisen ohjauksen seudullinen toimintamalli. Tarkoituksena on, että liikkumisen ohjaus olisi osa seudun jatkuvaa työtä ja jatkuvalla toiminnalla on haettu vuonna 2012 valtionavustusta. Lisäksi kärkihankkeita on toteutunut seudullisen viranomaisten yhteistoiminnan, liikennevalo-ohjauksen kehittämisen, muuttuvien nopeusrajoitusten lisäämisen (vt 3 Tampere–Lempäälä, Marjamäki), katuverkon liikennekameroiden lisäämisen, joukkoliikenteen häiriötiedottamisen parantamisen, liikenteenohjausvaunujen käytön tehostamisen sekä tieliikennekeskuksen toiminnan kehittämisen osalta. Älyliikenteen kokeilu- ja innovaatioalue (ITS-factory) on myös perustettu.

■ **Johtopäätökset:** Liikkumisen ohjaus ja älyliikenne tulee kytkeä vahvemmin kaupunkiseudun liikennejärjestelmätyöhön ja erityisesti joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen uudella aiesopimuskaudella.

4.6. Tieverkko

Seurantakohde:

Vt 12 Tampereen Rantaväylän ja vt 3 Tampere–Vaasa (1. vaihe) toteutuksen eteneminen

■ **Tavoite:** Liikennepoliittisen selonteon vuoden 2007–2011 investointiohjelman hankkeissa on esitetty valtatie 12 Tampereen Rantaväylä. Valtio ja Tampereen kaupunki yhdessä edistävät Tampereen Rantaväylää koskevan aiesopimuksen toteutumista. Samassa selonteossa on esitetty vt 3 Tampere–Vaasa (1. vaihe) yhteysvälihanke vuoden 2011 jälkeen alkavana hankkeena.

■ **Toteuma:** Valtatie 12 Tampereen Rantaväylän yleissuunnitelma hyväksyttiin 23.6.2011. Siihen liittyvät asemakaavat hyväksyttiin lokakuussa 2011, mutta niistä on tehty valituksia. Tiesuunnitelma on tekeillä. Tampereen kaupunki, Liikennevirasto ja Lemminkäinen ovat allekirjoittaneet kesäkuussa 2012 hankkeen ensimmäisen vaiheen allianssisopimuksen. Noin vuoden kestävänsä ensimmäisen vaiheen aikana laaditaan hankkeen toteutussuunnitelma ja määritetään toteuttamisen muut tavoitteet ja tavoitekustannus. Toisen vaiheen eli rakentamisen on tarkoitus alkaa syksyllä 2013, ja siitä tehdään erillinen sopimus.

12.4.2012 eduskunnalle annetussa liikennepoliittisessa selonteossa valtatie 3 Tampere–Vaasa -yhteysvälin kehittämiskohteet sijaitsevat Pirkanmaan ulkopuolella Laihialla. Yhteysväli on selonteon suunnitteluhankkeena samoin kuin valtatie 9 Tampere–Orivesi väli. Muut vuosien 2011–2012 aiesopimuksen hankkeet eivät ole selonteon hankkeina vuoteen 2020.

■ **Johtopäätökset:** Liikenneverkkoinvestointien kytkentää maankäytön kehittämiseen tulee vahvistaa uudella aiesopimuskaudella.

Johtopäätökset

5.1. Seurantakohteita koskeva kokonaisarvio

Aiesopimuksen toteutumisen arviointi osoittaa, että sekä valtio että kaupunkiseutu ovat monipuolisesti toteuttaneet aiesopimukseen kirjattuja toimenpiteitä sopimuskauden aikana. Toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi vaatii pidempää seurantaa. Kaupunkiseudun kuntien vahva panostus näkyy erityisesti joukkoliikenteen edellytysten parantamiseen tähtäävissä ja uuden liikennepolitiikan mukaisissa toimissa. Merkittävimmät toimenpiteet liittyvät kaupunkiraitiotien, lähijunaliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen. Seudullisen joukkoliikennelautakunnan toiminta on käynnistetty ja maankäytön ja liikenteen suunnittelun yhteyttä on tiivistetty. Toimenpiteiden vaikutukset seudun kulkutapajakaumaan ovat kuitenkin todennettavissa vasta pidemmällä aikavälillä.

Aktiivisemman maapolitiikan ja maapoliittisten ohjelmien uudistamisen myötä on odotettavissa yhdyskuntarakenteen eheytymistä pitkällä aikavälillä. Huomion kiinnittäminen kaavavarantoihin, tonttitarjontaan asemakaava-alueella ja lievealueiden rakentamispaineisiin tukee yhdyskuntarakenteen eheyttämistä.

Asemakaavavaranto on kunnissa tavoitteiden mukaisessa tilassa, mutta yleiskaavavarantoa tulee lisätä. Asemakaava-alueen ulkopuolelle kohdistuvien suunnittelutarveratkaisujen määrä vaihtelee suuresti kuntien kesken. Kunnat, jotka ovat saaneet eniten suunnittelutarvehakemuksia, ovat vähentäneet merkittävästi myönteisiä ratkaisuja. Kuitenkin, huomattava osa myönteisistä suunnittelutarveratkaisusta kohdistuu lievealueelle, mikä levittää taajamarakennetta asemakaavan ulkopuolelle. Lievealueongelmaan haetaan ratkaisua kaupunkiseudun yhteisistä periaatteista koskien asemakaava-alueen ulkopuolista rakentamista. Periaatteiden valmistelu on osoittautunut haastavaksi, nähtävillä olleet periaateluonnokset ovat herättäneet paljon julkista keskustelua ja kritiikkiä. Periaatteiden valmistelua jatketaan syksyllä 2012.

Kaikki kaupunkiseudun kunnat ovat laatineet rakennesuunnitelman 2030 kunta-kohtaiset toteutusohjelmat. Lisäksi kunnat ovat ottaneet seudulliset maankäytön linjaukset huomioon kaavoitusohjelmissaan. Rakennesuunnitelman jalkauttamisen työkaluja on kuitenkin tarpeen kehittää edelleen. Johtopäätösten tekemistä maankäytön toimenpiteistä vaikeuttaa seudullisen seurantatiedon puuttuminen. Aiesopimuksen seurannan myötä on kuitenkin luotu perusta seudulliselle maankäytön seurannalle.

Vielä on aikaista todeta, muuttuuko asuntotuotannon kehitystrendi aiesopimuksen myötä tasapainoisempaan ja yhteisvastuullisempaan suuntaan. Aiesopimuksen ensimmäisen vuoden määrälliset ja laadulliset asuntotuotannon tavoitteet ovat kuitenkin seututasolla ja pääosin myös kuntatasolla saavutettu. Vuoden 2011 toteuma osoittaa asuntotuotannon vahvistumista erityisesti keskustaajamissa, mikä oli seudullinen tavoite. Myös ARA-tuotannon osuus kehittyi myönteisesti.

5.2. Sopimuksen toteutuminen suhteessa PARAS-hankkeen ja hallitusohjelman tavoitteisiin

Aiesopimusmenettelyllä on pyritty vahvistamaan kuntien välistä yhdyskuntarakenneyhteistyötä. Valtion näkökulmasta aiesopimusmenettelyn tavoitteena on tukea kaupunkiseudun ja samalla sen eri kuntien elinvoimaisuutta, kilpailukykyä, yhdyskuntarakenteen eheyttä sekä kestävästä kehityksestä edistäviä suunnitteluratkaisuja ja

kuntien välistä yhteistyötä. Tavoitteet Tampereen seudulla ovat perustuneet seudun yhdessä laatimaan rakennesuunnitelmaan, jossa kuntien yhteistyötä MAL-asioissa on konkretisoitu.

Koska kaupunkiseudun kuntien omaehtoinen panostus seutuyhteistyöhön on ollut merkittävää, on vaikea arvioida juuri MAL-aiesopimuksen merkitystä kuntien välisen yhteistyön syventymisessä. Sopimuksen valmistelu ja seuranta ovat kuitenkin tuottaneet uutta konkreettista seudullista tietopohjaa ja tavoitteistoa, johon kunnat ovat sopimusta hyväksyessään poliittisesti sitoutuneet. Myös MAL-teeman painoarvo kunnallisessa, seudullisessa ja valtakunnallisessa suunnittelussa on kasvanut, ja MAL-termi on tullut tutuksi päätöksentekijöille. Tätä ovat aiesopimuksen ohella tukeneet valtion osapuolten vahvat yhdensuuntaiset viestit.

Edellisen hallituksen kuntapolitiikkaa konkretisoinut PARAS-hanke korosti palvelujen saatavuuden lisäämistä yli kuntarajojen. Vuonna 2011 käynnistetty kuntauudistus puolestaan tähtää palvelujen saatavuuden turvaamiseen tasa-arvoisesti ja kohtuullisella taloudellisella rasituksella vahvojen kuntien pohjalta. Nykyisen hallitusohjelman mukaisesti kuntapolitiikan tavoitteena on turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut asiakaslähtöisesti koko maassa, luoda edellytykset kuntien taloutta vahvistavalle kehittämistoiminnalle ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiselle sekä vahvistaa kunnallista itsehallintoa ja paikallista demokratiaa. Hallituksen kuntauudistuksen kriteerien mukaisesti vahva peruskunta muodostuu luonnollisista työssäkäyntialueista ja voi tehokkaasti vastata yhdyskuntarakenteen hajautumiskehitykseen.

Pilottisopimuksen seurannan yhteydessä voidaan pohtia, onko aiesopimusmenettely omalta osaltaan oikea keino edetä kohti kuntauudistuksen tavoitteita, vai estääkö liiallinen kuntanäkökulma tavoitteiden toteuttamisen. Valtion näkökulmasta MAL-aiesopimusmenettely ei korvaa tarvetta kuntarakenteen muutoksille. MAL-yhteensovitusta ja sopimista tarvitaan jatkossa siinäkin tilanteessa, että toiminnallinen kaupunkiseutu muodostaisi yhden kunnan.

Palveluteema ei sisälly aiesopimukseen, mutta myönteistä on kuitenkin se, että kunnat ovat palveluyhteistyössä ja palveluverkon suunnittelussa huomioineet rakennesuunnitelman linjaukset, jotka ovat kokonaisvaltaisia yli toimialarajojen meneviä.

5.3. Valmisteluprosessin arviointi ja kehittämisehdotukset

Pilottiroolista huolimatta uuden ja laaja-alaisen aiesopimuksen sisällön määrittely ja valmisteluprosessi etenivät hyvin Tampereen kaupunkiseudulla. Kaupunkiseudun kunnille sopimus oli merkittävä avaus valtion ja kaupunkiseudun syvenevälle yhteistyölle.

Aiesopimuksen valmisteluprosessi vahvisti osaltaan myös ministeriöiden välistä vuoropuhelua, ja valtio-osapuoli hyödynsi sitä myös muiden kaupunkiseutujen kanssa käydyissä sopimusneuvotteluissa. Eri kaupunkiseutujen kanssa käytyjen neuvottelujen aikana ilmeni selkeä tarve vahvistaa aiesopimusmenettelyn kytkentää muihin valtion ohjausasiakirjoihin, kuten liikennepoliittiseen selontekoon ja asuntopoliittiseen toimenpideohjelmaan.

Aiesopimuksen lyhyt voimassaoloaika aiheutti haasteita sopimuksen sisällön määrittelylle ja sen seurannalle. Yhdyskuntarakenteen kehittäminen on pitkäjänteistä työtä, jonka tulokset eivät ole nähtävissä tai vaikuttavuus todettavissa kahdessa vuodessa. Tämä on otettu huomioon uutta aiesopimusta valmisteltaessa. Sekä Tampereen seudun uuden että muiden vuoden 2012 aikana valmisteltujen aiesopimusten voimassa oloaika on sovitettu eduskunnan toimikauteen siten, että aiesopimukset ovat voimassa vuoden 2015 loppuun, jolloin aiesopimukset uudistetaan tarpeen mukaan seuraavaksi nelivuotiskaudeksi. Aiesopimuksiin on sisällytetty myös yli sopimuskauden ulottuvia pidemmän aikavälin toimia.

Aiesopimuksen hyväksyminen kaupunkiseudun kunnissa edellytti paljon keskustelua johtuen siitä, että sopimus sisälsi konkreettisia velvoitteita kunnille, mutta tarjosi kuntien mielestä vain vähän kannustimia. Valtion näkökulmasta esimerkiksi kaupunkiraitiotielle luvattu rahoitus on erittäin merkittävä panos aiesopimuksen toteuttamiseen. Sopimuksen valmisteluprosessissa päätöksentekijöille jäi hyvin vähän aikaa sopimukseen perehtymiseen ennen päätöksentekoa. Aiesopimuksen valmistelun aikainen vuorovaikutus on syytä aloittaa kunnissa mahdollisimman varhain. Aiesopimuksen hyväksymisen jälkeen se tulisi lisäksi yhdistää eri osapuolten johtamis- ja seurantajärjestelmiin, mikä vahvistaisi sopimuksen toteuttamisen edellytyksiä.

Aiesopimusmenettelyn keskeisenä haasteena on eri osapuolten sitoutuminen sopimuksen toteutumista edistäviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin. Selontekoprosessi on kuitenkin lisännyt pitkäjänteisyyttä kaupunkiseudun liikennejärjestelmän kehittämiseen. Aiesopimuksen toteutumisen kannalta on tarkoituksenmukaista, että sopimukseen kirjattavat hankkeet sisältyvät myös valtakunnallisiin politiikkaohjelmiin. Esimerkiksi aiesopimukseen sisällytettävien merkittävää rahoitusta vaativien suurten liikenteen kehittämishankkeiden tulee sisältyä liikennepoliittiseen selontekoon.

Myönteistä ovat valtio-osapuolen pienet taloudelliset avaukset, joilla tuetaan aiesopimusalueiden toimia. Valtion sitoutumista aiesopimukseen on parantanut mm. liikennepoliittiseen selontekoon sisältyvä ns. MAL-rahoitus. Liikennepoliittiseen selontekoon ja asuntopoliittiseen toimenpideohjelmaan sisältyviä MAL-aiesopimusseuduille osoitettuja erityispanostuksia tulee kuitenkin voida seuraavilla kausilla lisätä, sillä taloudellisilla ohjauskeinoilla on suuri merkitys toimenpiteiden priorisoinnissa. Kaupunkiseudun kunnat odottavatkin tulevaisuudessa aiesopimusmenettelyn tuovan kasvavaa kumppanuutta valtion ja kaupunkiseudun välille.

5.4. Kuntien odotukset aiesopimusmenettelyn kehittämiseksi

Aiesopimusmenettely käynnistyi PARAS-puitelakia koskevan selonteon kokeiluluonteisena toimenpiteenä. MAL-aiesopimus on siis eräänlainen sosiaalinen innovaatio, joka yhdisti aiemmin erillisinä liikennejärjestelmästä ja asumisesta tehdyt aiesopimukset ja lisäsi uutena teemana sopimisen maankäytöstä. Uudessa sopimusmenettelyssä myös valtion eri osapuolet edistivät vahvemmin yhteistä valtion viestiä.

Sopimusmenettelyn edelleen kehittämiseltä kuntaosapuoli odottaa uusia välineitä ja vankempaa tukea kuntien vaikeasti ratkaistaville haasteille sekä välineitä sopimuksen vaikuttavuuden lisäämiseksi. MAL-aiesopimuksen suhdetta valtion ohjausvälineisiin ja erityisesti ylikunnalliseen sopimusarkkitehtuuriin tulisi kirkastaa. Kuntatavoitteet ovat suuret, odotetaan toimenpiteiltäkin paljon. Uudet avaukset lisäisivät kuntien jatkuvaa kiinnostusta ja entistä vahvempaa sitoutumista sopimukseen.

Seuraavalla sopimuskaudella aiesopimuksen seurantaan tulee kiinnittää aikaisemmassa vaiheessa huomiota, ja lisätä sen hyödyntämisen astetta. Aiesopimuksen seurannasta voidaan muodostaa keskeinen seudullinen tietopohjan kuntien päättäjille kaavoitusta koskevassa päätöksenteossa. Tämä edellyttää kuitenkin, että seurannassa käytettävä tiedon saatavuus, täsmällisyys ja oikea-aikaisuus paranisivat. Samoin seurannan vastuut ja resurssit tulee määritellä jo aiesopimuksen hyväksymisen yhteydessä.

• LIITE MAANKÄYTÖN, ASUMISEN JA LIIKENTEEN KEHITYSTÄ KUVAAVA SEURANTA-AINEISTO

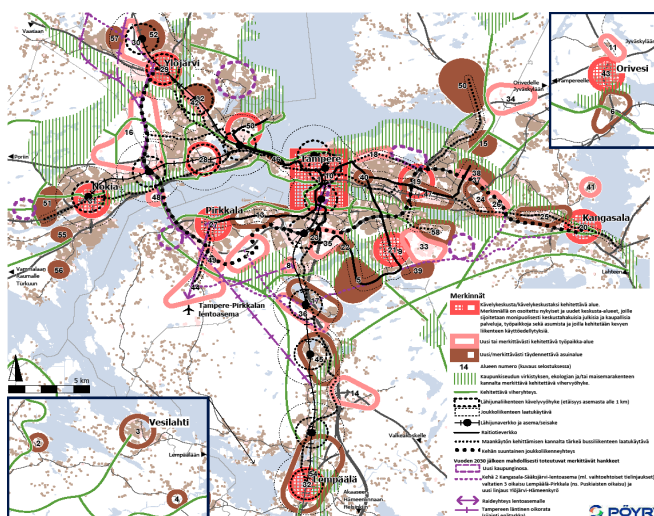
Tausta: Tilastotietoa Tampereen kaupunkiseudusta

	Tampere	Kangasala	Lempäälä	Pirkkala	Orivesi	Nokia	Vesilahti	Ylöjärvi
Väestö 31.12.2011	215 168	29 891	20 888	17 763	9 590	32 056	4 383	30 942
Kasvu % 2011	0,9 %	0,7 %	1,5 %	3,1 %	- 0,3 %	1,3 %	0,9 %	1,4 %
Työttömyys %, 31.12.2011	12,8	7,6	8,2	8,3	10,7	10,3	7,1	8,4
Työpaikka- omavar. 2009 %	124,2 %	65,1 %	69,7 %	64,7 %	77,5 %	77,5 %	43,8 %	66,7 %
Tulovero % 2012	19,00	20,00	20,00	20,00	20,00	19,75	20,50	19,75
Huolto- suhde 2009	1,30	1,28	1,25	1,21	1,61	1,37	1,41	1,28
Yhteistyö- muoto	Seutuhallinto, jonka keskeiset toimijat ovat seutuhallitus, kuntajohtajakokous ja seudulliset asiantuntijatryöryhmät. Seutuhallinto on organisoitu Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymään, joka vastaa seudullisesta suunnittelusta, yhteisistä kehityshankkeista, kuntien toimien koordinoinnissa ja tulosten seurannasta.							

Lähde: Tilastokeskus
Työttömyysluvut: Pirkanmaan ELY-keskus

Tausta: Tampereen kaupunkiseudun yhdyskuntasuunnittelun hankekokonaisuus ja Rakennesuunnitelma 2030

2.1 Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen: Väestön sijoittuminen kaupunkirakenteeseen

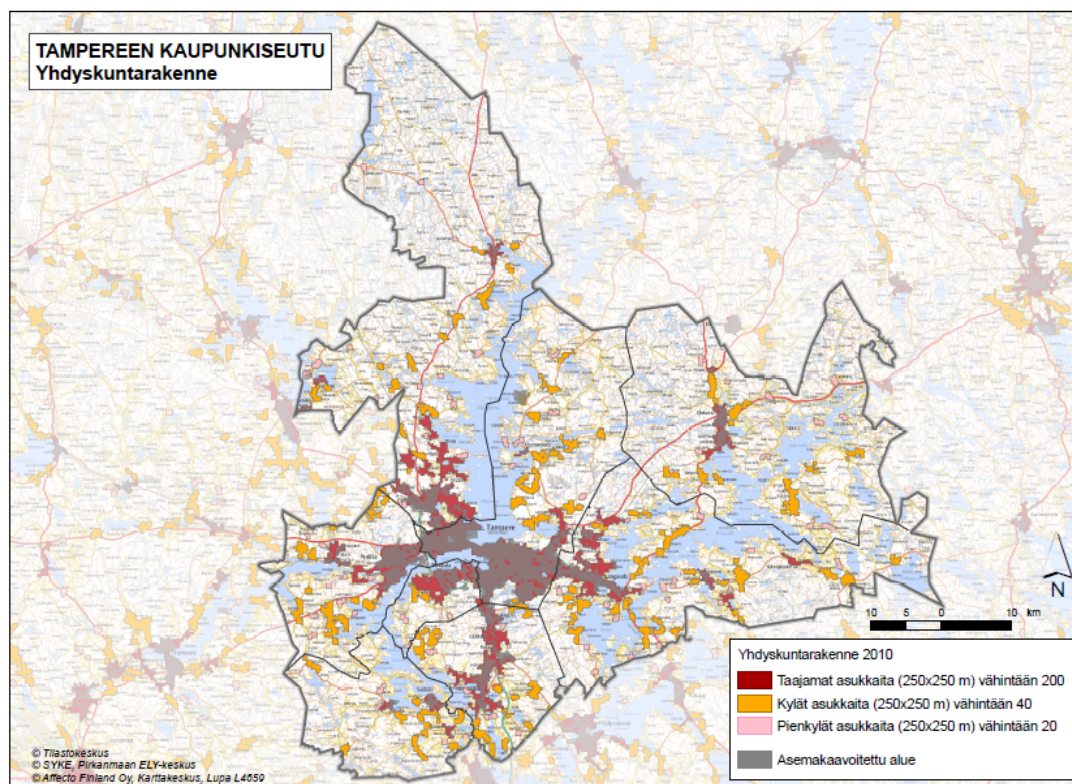
DIA 4

Seudut osuuden mukaan alenevassa järjestyksessä	VÄHINTÄÄN 20 ASUKASTA/HEHTAARILLA ASUVIEN OSUUS KAUPUNKISEUTUTAAJAMISSA				
	2007	2008	2009	2010	2011
Helsinki	80,5 %	80,4 %	80,5 %	80,6 %	80,8 %
Kuopio	79,8 %	79,3 %	79,0 %	78,6 %	78,4 %
Tampere	68,0 %	67,9 %	68,0 %	67,6 %	68,2 %
YHTEENSÄ	64,2 %	63,9 %	63,9 %	63,8 %	63,9 %
Turku	61,3 %	60,7 %	60,6 %	60,4 %	60,7 %
Vaasa	61,6 %	61,0 %	60,5 %	60,1 %	60,2 %
Hyvinkää-Riihimäki	61,2 %	61,4 %	61,2 %	59,9 %	59,5 %
Lahti	60,0 %	59,4 %	59,7 %	59,6 %	59,2 %
Jyväskylä	59,3 %	58,9 %	58,6 %	58,8 %	58,7 %
Porvoo	57,9 %	58,0 %	57,9 %	56,9 %	58,0 %
Lappeenranta	57,0 %	56,6 %	58,1 %	56,8 %	57,3 %
Mikkeli	56,1 %	56,2 %	57,0 %	56,5 %	55,3 %
Oulu	56,0 %	55,1 %	55,0 %	55,1 %	55,2 %
Kajaani	55,0 %	54,1 %	54,4 %	55,8 %	54,3 %
Joensuu	54,0 %	53,3 %	53,2 %	52,8 %	52,5 %
Valkeakoski	46,4 %	48,2 %	45,0 %	46,9 %	47,9 %
Iisalmi	49,6 %	48,7 %	48,0 %	47,7 %	47,8 %
Hämeenlinna	49,2 %	48,6 %	48,7 %	47,4 %	47,5 %
Savonlinna	50,3 %	49,2 %	49,5 %	48,3 %	47,4 %
Kokkola	45,3 %	47,0 %	46,5 %	45,7 %	46,1 %
Kotka-Hamina	46,3 %	44,8 %	44,8 %	45,3 %	45,8 %
Lohja	48,9 %	46,9 %	46,6 %	47,2 %	45,0 %
Rovaniemi	46,4 %	46,4 %	46,0 %	45,8 %	44,7 %
Pori	45,4 %	46,4 %	46,2 %	44,8 %	44,1 %
Salo	44,8 %	45,5 %	45,2 %	44,4 %	44,0 %

Lähde: SYKE

Väestön sijoittuminen kaupunkirakenteeseen: YKR 2010

DIA 5

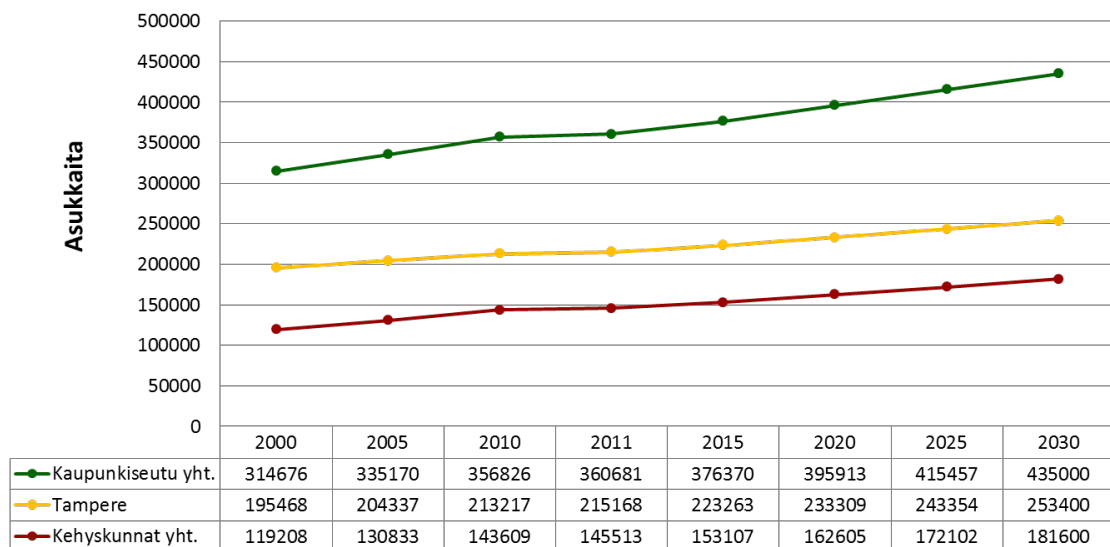
Lähde: Pirkanmaan ELY-keskus/SYKE

Väestön kehitys 2000-2011

Väestö	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä koko seutu
31.12.2000	25 630	16 331	26 905	8 886	12 736	195 468	3 421	25 299	314 676
31.12.2005	27 927	18 248	29 147	8 939	14 875	204 337	3 831	27 876	335 170
31.12.2010	29 675	20 588	31 647	9 617	17 237	213 217	4 345	30 500	356 826
31.12.2011	29 891	20 888	32 056	9 590	17 763	215 168	4 383	30 942	360 681
kasvuprosentti 2000-2011	16,6	27,9	19,1	7,9	39,5	10,1	28,1	22,3	14,6
kasvuprosentti keskimäärin/v.	1,4	2,3	1,5	0,7	3,1	0,9	2,2	1,8	1,3
absoluuttinen kasvu 2000-2011	4 261	4 557	5 151	704	5 027	19 700	962	5 643	46 005
absoluuttinen kasvu keskimäärin/v.	383	410	447	58	451	1 838	83	489	4 158

Lähde: Tilastokeskus

Väestön kehitys 2000-2011 sekä varauma 2010-2030

• Väestötiedoissa on otettu huomioon seuraavat kuntaliitokset:

- 1.1.2005: Kangasala ja Sahalahti
- 1.1.2007: Orivesi ja Längelmäki
- 1.1.2007: Ylöjärvi ja Viljakkala
- 1.1.2009: Ylöjärvi ja Kuru
- 1.1.2011: Kangasala ja Kuhmalahti

Lähde: Tilastokeskus

2.3 Maapolitiikan tehostaminen: Raakamaahankinnat 2010 ja 2011

	Raakamaahankinnat yht. (m ²) 2010	Raakamaahankinnat yht. (m ²) 2011
Kangasala	491 260	416 234
Lempäälä	124 200	Ei raakamaakauppoja
Nokia	126 890	13 945
Orivesi	73 900	Ei raakamaakauppoja
Pirkkala	270	1 098
Tampere	607 682	332 582
Vesilahti	Ei raakamaakauppoja	205 000
Ylöjärvi	334 350	1 375 851

Lähde: kunnat 2010

Lähde:KHR 2011

Yleis- ja asemakaavavarannot 2010

20. Kaavavarantojen riittävyys 2010. Yleiskaava												
	Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä AO		Vuosina/AR		Kerrosneliömetreinä AR		Vuosina/AK		Kerrosneliömetreinä AK	
	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat
Kangasala	5	4	130 000	90 000	4	7	37 000	61 000	7	13	47 000	93 000
Lempäälä	14,5	20	64 000	270 000	30	9,5	19 000	47 000	15	8	56 000	10 000
Nokia	2	1	17 500	8 750	0	0	0	0	0	0	0	0
Orivesi	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Pirkkala	7	10	24 600	39 600	5	10	34 650	80 850	4	6	54 000	81 000
Tampere	3	3,5	147 300	165 200	4	2	170 000	85 800	4,5	2,5	402 000	225 000
Vesilahti	5	15	10 500	52 500	..	..	..	..	..	..	..	..
Ylöjärvi	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..

.. = Tieto puuttuu

* Tampereella yksityisessä omistuksessa olevat yleiskaavavarannon alueet hankitaan kunnalle ennen asemakaavoittamista

21. Kaavavarantojen riittävyys 2010. Asemakaava												
	Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä AO		Vuosina/AR		Kerrosneliömetreinä AR		Vuosina/AK		Kerrosneliömetreinä AK	
	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat
Kangasala	0,6	4,6	115 000	120 600	2	3,3	9 100	27 323	1	3	1 500	21 432
Lempäälä	3	4	11 000	66 000	9	9	14 500	44 000	5	8	4 000	30 000
Nokia	3	2	26 250	17 500	10	1	100 000	10 000	9	2	90 000	20 000
Orivesi	5	3	..	..	9	4,5	9 000	4 380	6	5	5 850	4 790
Pirkkala	1	3	3 400	17 000	1	3	1 600	19 000	0	3	0	18 500
Tampere	1,5	2	32 000	50 000	1,2	1,4	33 910	38 737	1,3	1,5	135 640	154 949
Vesilahti	4	4	7 500	..	6	2	12 354	2 280	0	0	0	0
Ylöjärvi	4	6	0	0	5,3	70	30 300	16 200	4,8	3,7	19 300	2 900

.. = Tieto puuttuu

Kaavavarantojen riittävyys vuosina tarkoittaa sitä kuinka monelle vuodelle kaavoitettuja alueita on arvioitu riittävän.

Kaavavarannolla tarkoitetaan yleis- ja asemakaavojen eri käyttötarkoituksiin varattuja rakentamattomia alueita (myös muita kuin kunnan omistamia).

Varantoa määriteltäessä on suoritettu arviointia myös kaavan toteuttamiskelpoisuudesta.

Laskennassa hyödynnetty kuntien keskimääräisiä asuntokokoja ja asuntokuntakokoja.

Yhteneväisestä laskutavasta sovittu "Tampereen kaupunkiseudun kaavojen asunto- ja työpaikka-aluevarannot" -työryhmässä:

erillispientalot (AO) 175 m², asuinpientalot ja rivitalot (AR) 95 m² ja kerrostalot (AK) 80 m².

Laskelmien pohjana käytetty lainvoimaisia kaavoja.

Kohde poistuu yleiskaavasta, kun asemakaava on hyväksytty, ja asemakaavavarannosta, kun rakennuslupa myönnetään.

Lähde: kunnat

Yleis- ja asemakaavavarannot 2011

20. Kaavavarantojen riittävyys 2011, yleiskaava												
	Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä AO		Vuosina/AR		Kerrosneliömetreinä AR		Vuosina/AK		Kerrosneliömetreinä AK	
	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat
Kangasala	5	4	116 000	90 000	7	7	57 000	56 000	7	13	57 000	112 000
Lempäälä	14	15	64 000	265 000	5	8	19 000	38 000	15	8	56 000	10 000
Nokia	2	1	17 500	8 750	0	0	0	0	0	0	0	0
Orivesi	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Pirkkala	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Tampere	7,8	2,6	137 100	163 100	9,7	3,4	196 300	53 700	3	5,1	495 500	89 200
Vesilahti	5	15	10 500	52 500	5	15	..	..	0	0	0	0
Ylöjärvi	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..

.. = Tieto puuttuu

* Tampereella yksityisessä omistuksessa olevat yleiskaavavarannon alueet hankitaan kunnalle ennen asemakaavoittamista

21. Kaavavarantojen riittävyys 2011, asemakaava												
	Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä AO		Vuosina/AR		Kerrosneliömetreinä AR		Vuosina/AK		Kerrosneliömetreinä AK	
	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat
Kangasala	0,6	5	12 000	106 500	12	3	103 000	22 500	5	4	34 200	28 500
Lempäälä	2	4	9 000	65 000	5	10	20 000	39 000	3	8	4 000	22 000
Nokia	3	2	25 000	15 000	10	1	100 000	10 000	8	2	85 000	20 000
Orivesi	5	..	..	..	15	..	12 800	..	10	..	8 000	..
Pirkkala	2	3	8 184	18 301	1	3	3 415	25 000	..	3	..	23 750
Tampere	3,2	2,8	55 528	49 744	2,4	0,7	58 187	11 745	1,7	1,4	203 911	88 189
Vesilahti	6	10	12 000	..	5	2	11 338	2 280	0	0	0	0
Ylöjärvi	2,1	13,9	24 700	201 000	3	10,7	19 000	10 200	3,7	0	19 400	400

.. = Tieto puuttuu

Kaavavarantojen riittävyys vuosina tarkoittaa sitä kuinka monelle vuodelle kaavoitettuja alueita on arvioitu riittävän.

Kaavavarannolla tarkoitetaan yleis- ja asemakaavojen eri käyttötarkoituksiin varattuja rakentamattomia alueita (myös muita kuin kunnan omistamia).

Varantoa määriteltäessä on suoritettu arviointia myös kaavan toteuttamiskelpoisuudesta.

Laskennassa hyödynnetty kuntien keskimääräisiä asuntokokoja ja asuntokuntakokoja.

Yhteneväisestä laskutavasta sovittu "Tampereen kaupunkiseudun kaavojen asunto- ja työpaikka-aluevarannot" -työryhmässä:

erillispientalot (AO) 175 m², asuinpientalot ja rivitalot (AR) 95 m² ja kerrostalot (AK) 80 m².

Laskelmien pohjana käytetty lainvoimaisia kaavoja.

Lähde: kunnat

Kohde poistuu yleiskaavasta, kun asemakaava on hyväksytty, ja asemakaavavarannosta, kun rakennuslupa myönnetään.

Kaavavaranto 2011, erillispientalot, asemakaava

	Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä AO		Rakennuspaikkoina		Tontteina	
	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat	Kunnan omistamat	Yksityisten omistamat
Kangasala	0,6	5	12 000	106 500	69	609	114	122
Lempäälä	2	4	9 000	65 000	51	371	26	93
Nokia	3	2	25 000	15 000	143	86	48	43
Orivesi	5	..	..	..	..	..	..	..
Pirkkala	2	3	8 184	18 301	47	105	23	35
Tampere	3,2	2,8	55 528	49 744	317	284	99	102
Vesilahti	6	10	12 000	..	69	..	11	..
Ylöjärvi	2,1	13,9	24 700	20 100	141	115	67	8

.. = Tieto puuttuu

Lähde: Kunnat

Kaavavarantojen riittävyys vuosina tarkoittaa sitä kuinka monelle vuodelle kaavoitettuja alueita on arvioitu riittävän.

Kaavavarannolla tarkoitetaan yleis- ja asemakaavojen eri käyttötarkoituksiin varattuja rakentamattomia alueita (myös muita kuin kunnan omistamia).

Varantoa määriteltäessä on suoritettu arviointia myös kaavan toteuttamiskelpoisuudesta.

Laskennassa hyödynnetty kuntien keskimääräisiä asuntokokoja ja asuntokuntakokoja.

Yhteneväisestä laskutavasta sovittu "Tampereen kaupunkiseudun kaavojen asunto- ja työpaikka-aluevarannot" -työryhmässä:

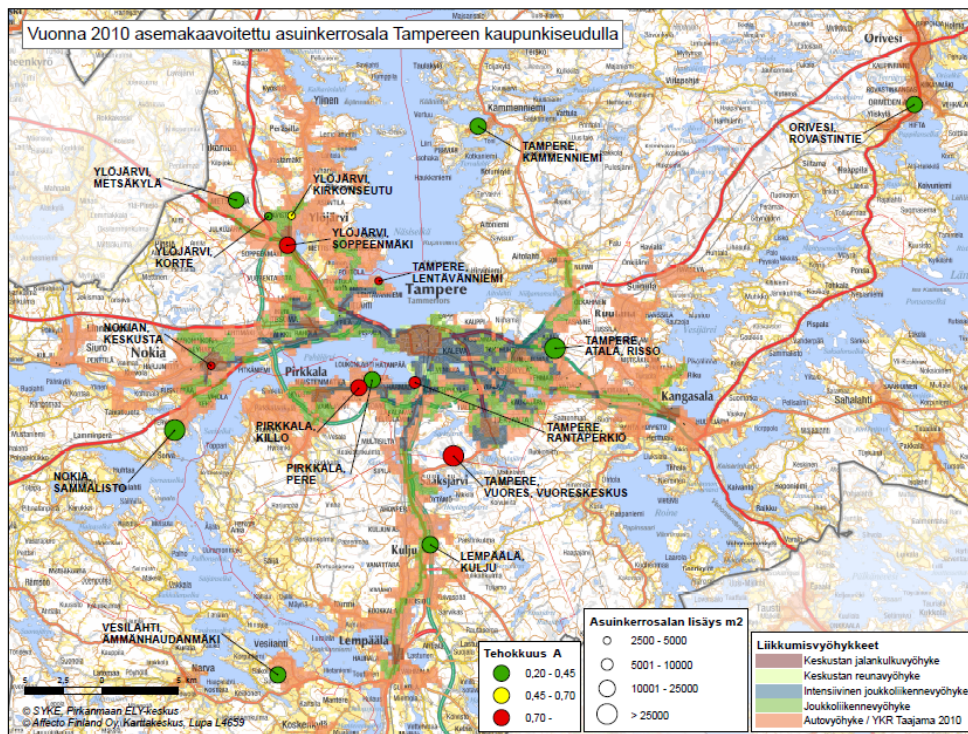
erillispientalot (AO) 175 m², asuinpientalot ja rivitalot (AR) 95m² ja kerrostalot (AK) 80 m².

Laskelmien pohjana käytetty lainvoimaisia kaavoja.

Kohde poistuu yleiskaavasta, kun asemakaava on hyväksytty, ja asemakaavavarannosta, kun rakennuslupa myönnetään.

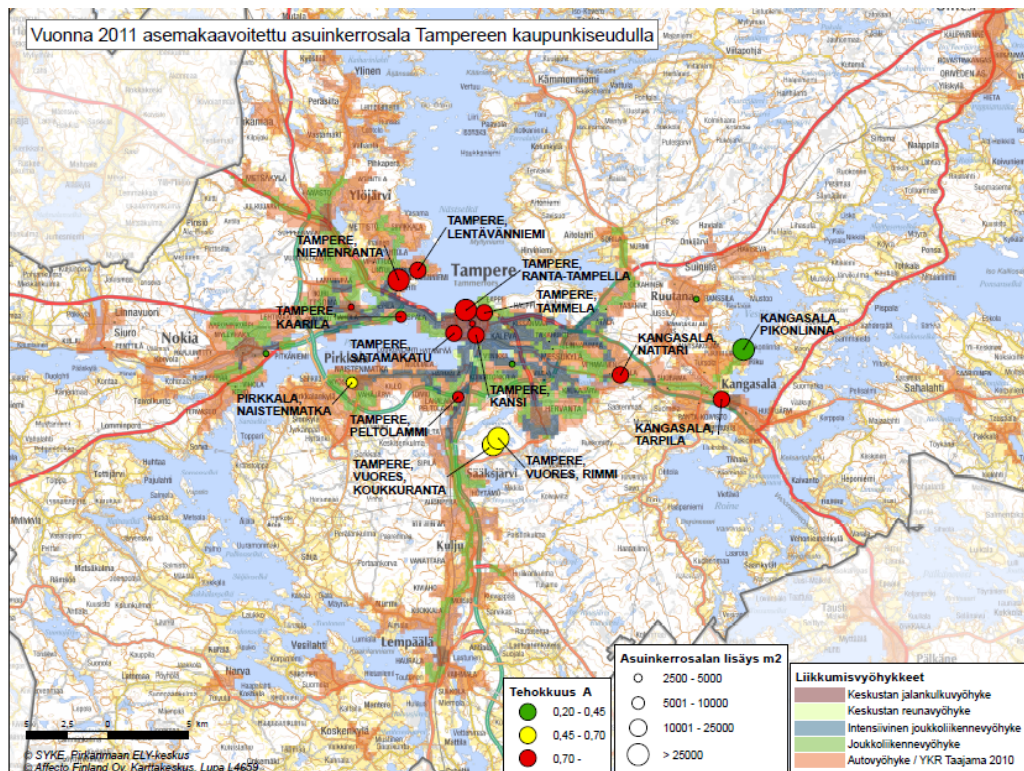
Lähde: kunnat

2.4 Kaavoituksen kohdentuminen: Vuonna 2010 asemakaavoitettu asuinkerrosala kaupunkiseudulla

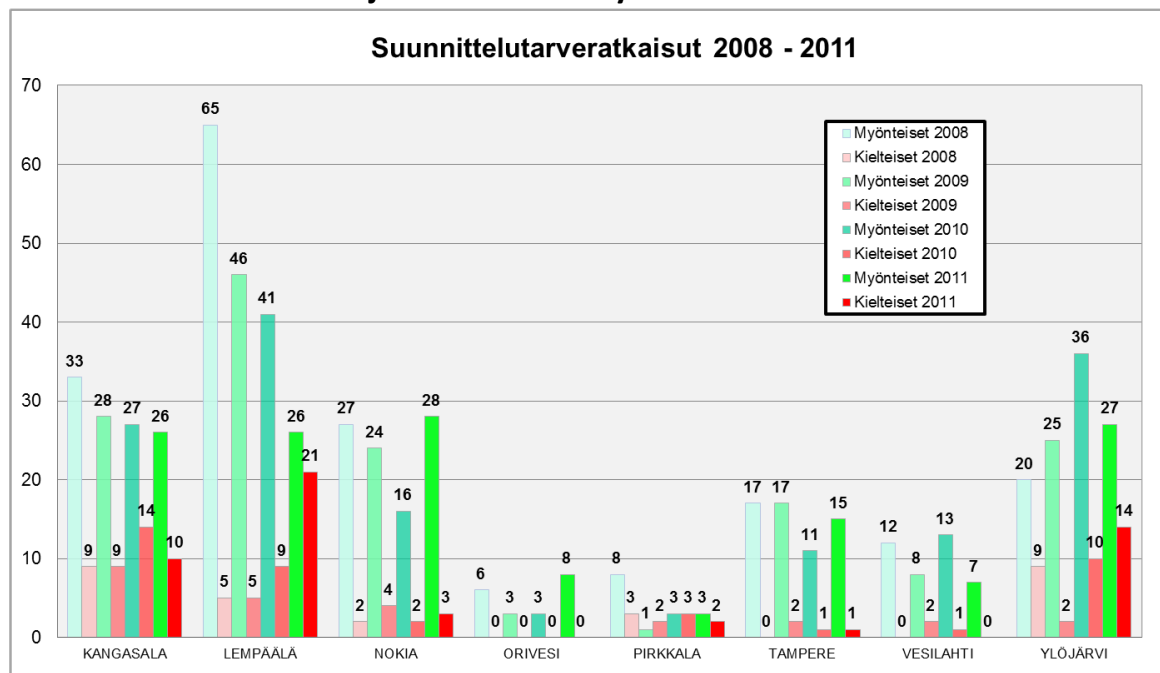
Lähde: SYKE/Pirkanmaan ELY-keskus

Vuonna 2011 asemakaavoitettu asuinkerrosala kaupunkiseudulla

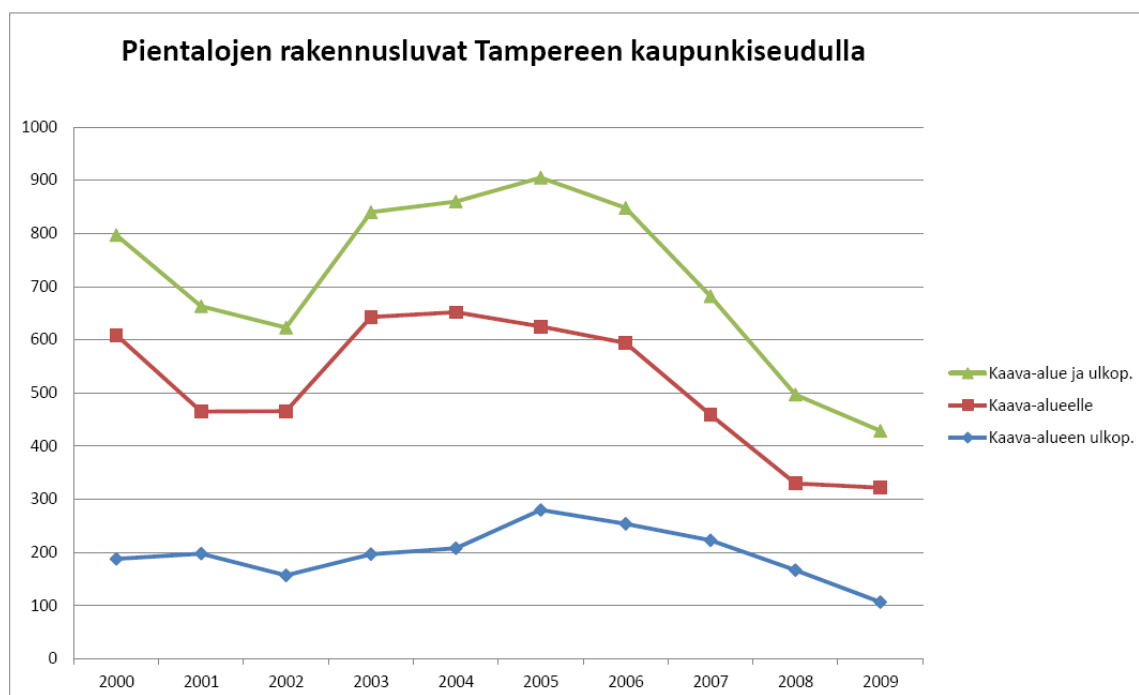
Lähde: SYKE/Pirkanmaan ELY-keskus

2.5 Asemakaava-alueiden ulkopuolinen rakentaminen: Suunnittelutarveratkaisujen määrän kehitys 2008-2011

Lähde: PIRELY Rakennettu ympäristö

Rakennusluvien kohdentuminen 2000-2009

Lähde: Pirkanmaan ELY-keskus

3.1 Asuntotuotannon yhteisvastuullisuus: Asuntotuotantotavoitteet ja toteutumat 2011 talotyypeittäin, lkm

Tavoitteet									
2011	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Kerrostaloasunnot	43	30	150	9	117	1 265	0	138	1 752
Rivitaloasunnot	62	30	50	10	57	185	6	110	510
Omakotitaloasunnot	85	90	100	29	26	200	34	75	639
Yhteensä	190	150	300	48	200	1 650	40	323	2 901

Toteutuneet									
2011	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Kerrostaloasunnot	55	0	54	0	210	1469	0	175	1963
Rivitaloasunnot	69	61	34	0	34	143	0	47	388
Omakotitaloasunnot	121	114	115	33	42	162	32	98	717
Muut*	0	0	2	1	0	30	0	0	33
Yhteensä	245	175	205	34	286	1804	32	320	3101

* Asuntoja olemassa oleviin tehdaskiinteistöihin.

Lähde: kunnat

Asuntotuotantotavoitteet ja toteutumat 2011 hallintamuodoittain, lkm

Tavoitteet									
2011	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Omistusasunnot	153	120	100	38	130	700	40	196	1 477
Ara-vuokra-asunnot	27	15	150	5	30	900	0	73	1 200
Muut	10	15	50	5	40	50	0	54	224
Yhteensä	190	150	300	48	200	1 650	40	323	2 901

Toteutuneet									
2011	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Omistusasunnot	177	178	207	34	217	853	29	168	1863
Ara-vuokra-asunnot*	27	0	0	0	31	880 (456)	0	100	1038
Muut	41	0	0	0	43	71	0	54	209
Yhteensä	245	178	207	34	291	1804	29	322	3110

* Suluissa on ns. välimallilla rakennettujen asuntojen lukumäärä

Lähde: kunnat

Valmistuvat asunnot hallintamuodoittain 2012, lkm – arvio

Valmistuvat asunnot hallintamuodoittain 2012, lkm - arvio									
2012 *)	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Omistusasunnot	162	125	157	40	159	1053	34	230	1960
Vapaa-rahoitteiset vuokra-asunnot	0	0	0	0	0	183	0	0	183
Kohtuuhint. v.-asunnot:						552, joista:			709
Ara-vuokra-asunnot	29	37	0	0	91	388	0	0	
Ara:n ns. välimalli	0	0	0	0	0	92	0	0	
Kunnan as.yhteisörahoitus	0	0	0	0	0	72	0	0	
Asumis-oikeusasunnot	42	0	53	0	0	121	0	36	252
Muut (osa-omistusasunnot ym.)	0	0	0	8	0	0	0	0	8
Yhteensä	233	162	210	48	250	1909	34	266	3112

*) arvio

Lähde: kunnat

3.2 Erityisryhmien asuminen:

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen myöntämät erityisryhmien investointiavustukset 2007-2011, asuntojen lkm ja €

	2007		2008		2009		2010		2011	
	lkm	€	lkm	€	lkm	€	lkm	€	lkm	€
Kangasala	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lempäälä	34	1 265 126	0	0	0	0	0	0	0	0
Nokia	0	0	0	0	0	0	3	509	0	0
Orivesi	2	11 595	0	0	0	0	0	0	0	0
Pirkkala	0	0	0	0	0	0	0	0	91	2 980 980
Tampere	254	2 903 462	439	4 230 790	449	15 517 454	334	5 184 062	172	5 299 976
Vesilahti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ylöjärvi	..	..	..	..	..	..	0	0	0	0
Kaupunkiseutu	290	4 180 183	439	4 230 790	449	15 517 454	337	5 184 571	263	8 280 956

Lähde: Kunnat

Erityisryhmiin kuuluville tarkoitettujen ARA-korkotuettavien vuokratilojen ja vuokra-asuntojen rakentaminen, hankkiminen ja perusparannus.

Erityisryhmiksi katsotaan esimerkiksi asunnottomat, pakolaiset, opiskelijat, mielenterveysongelmaiset, päihdeongelmaiset, erityistukea tarvitsevat nuoret, vammaiset, dementit ja huonokuntoiset vanhuksat.

.. = Tieto puuttuu

Lähde: kunnat

3.3 Rakentamisen energiatehokkuus:

Kuntien myöntämät Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen korjaus- ja energia-avustukset 2007-2011, asuntojen lkm ja €

Korjausavustukset

	2007		2008		2009		2010		2011	
	lkm	€	lkm	€	lkm	€	lkm	€	lkm	€
Kangasala	51	28 628	587	129 990	646	89 753	274	70 024	103	54 126
Lempäälä	0	0	115	13 429	173	31 230	147	24 746	0	0
Nokia	862	76 293	3 183	147 846	1 671	169 607	888	37 662	680	45 246
Orivesi	2	11 595	47	24 689	445	73 770	0	0	..	..
Pirkkala	126	26 629	330	25 573	636	113 889	150	33 540	174	41 962
Tampere	3 246	720 707	10 041	1 108 610	12 899	2 176 970	9 616	921 330	5 208	1 201 820
Vesilahti	2	4 280	1	1 068	10	9 546	1	1 400	3	21 752
Ylöjärvi	110	22 224	428	57 542	298	82 768	222	86 775	130	76 066
Kaupunkiseutu	4 399	890 356	14 732	1 508 747	16 778	2 747 533	11 298	1 175 477	6 298	1 440 972

Lähde: Tilastokeskus (2007) ja kunnat (2008-2011)

Energia-avustukset

	2007 ¹		2008 ¹		2009		2010		2011 ²	
	lkm	€	lkm	€	lkm	€	lkm	€	lkm	€
Kangasala	10	15 613	111	73 571	149	118 823	4	13 890	155	370 550
Lempäälä	20	28 109	145	42 776	1	4 125	0	0	143	246 804
Nokia	35	22 032	254	49 550	606	236 025	3	6 878	493	258 444
Orivesi	9	15 544	74	19 375	9	15 168	0	0	..	..
Pirkkala	4	5 971	123	48 076	20	6 940	2	4 053	163	200 784
Tampere	1 671	121 012	3 603	792 370	2 509	454 480	763	56 200	5 858	2 720 790
Vesilahti	2	7 012	3	2 932	1	1545	2	6860	9	30330
Ylöjärvi	9	11 092	82	32 196	232	41 570	87	19 842	547	521 560
Kaupunkiseutu	1 760	226 385	4 395	1 060 846	3 527	878 676	861	107 723	7 368	4 349 262

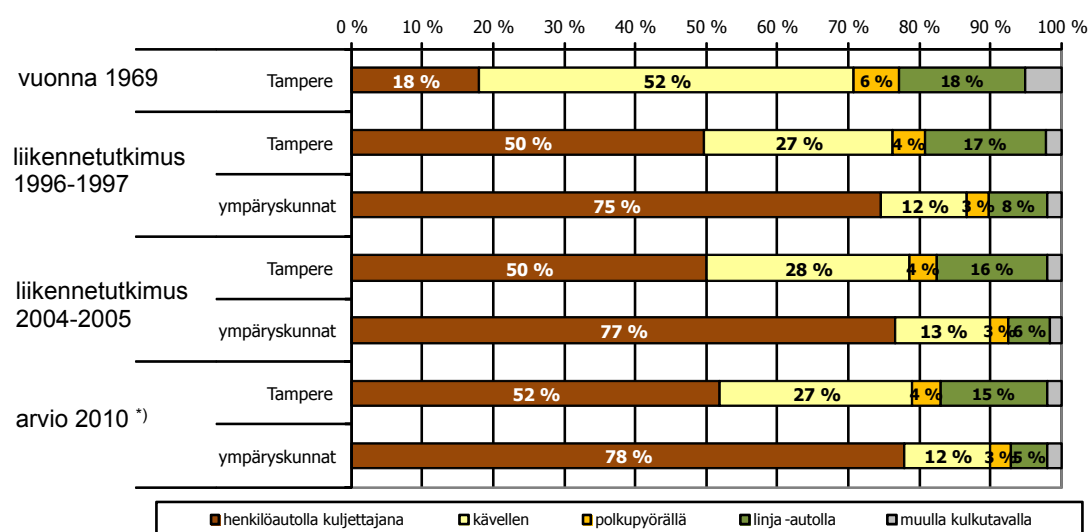
¹Sisältää pientalojen energia-avustuskokeilun perusteella myönnettyt avustukset

²Sisältää myös uuden uusiutuvan energian käyttöönottoavustuksen

Lähde: kunnat

4.1 Liikennejärjestelmän toimivuus:

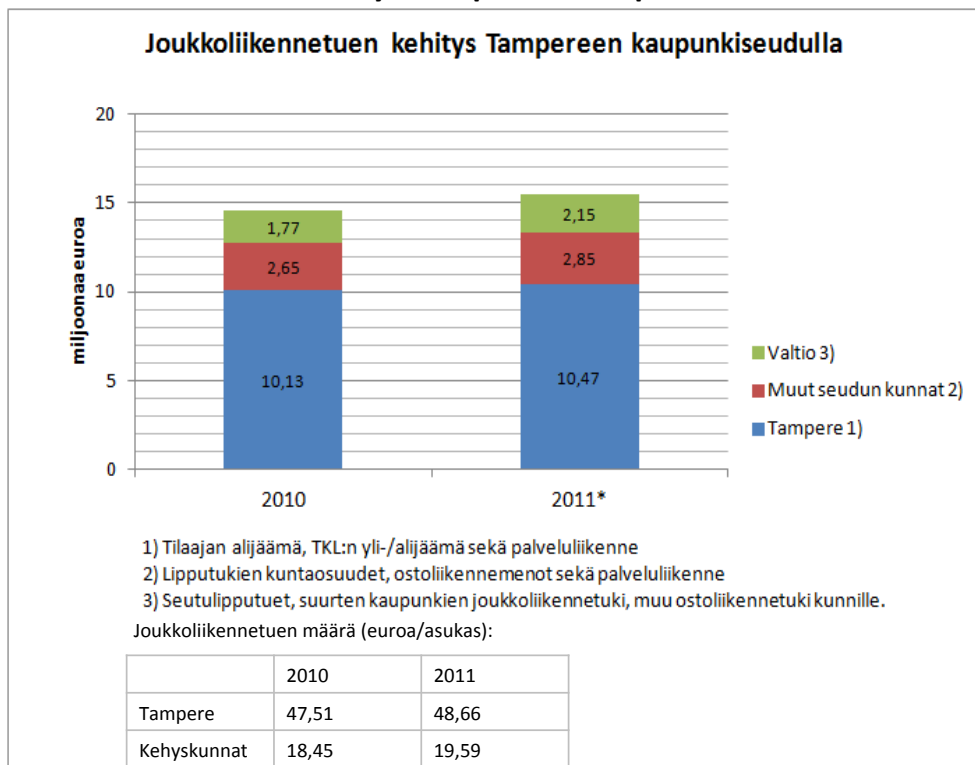
Kulikutapajakauma eri kulkumuotojen kesken 1969-2010

*) Arvio perustuu henkilöautoliikenteen liikennemäärätietoihin, joukkoliikenteen nousijamäärän kehitykseen sekä yhdyskuntarakenteen eri vyöhykkeillä asuvan väestön määrän kehitykseen.

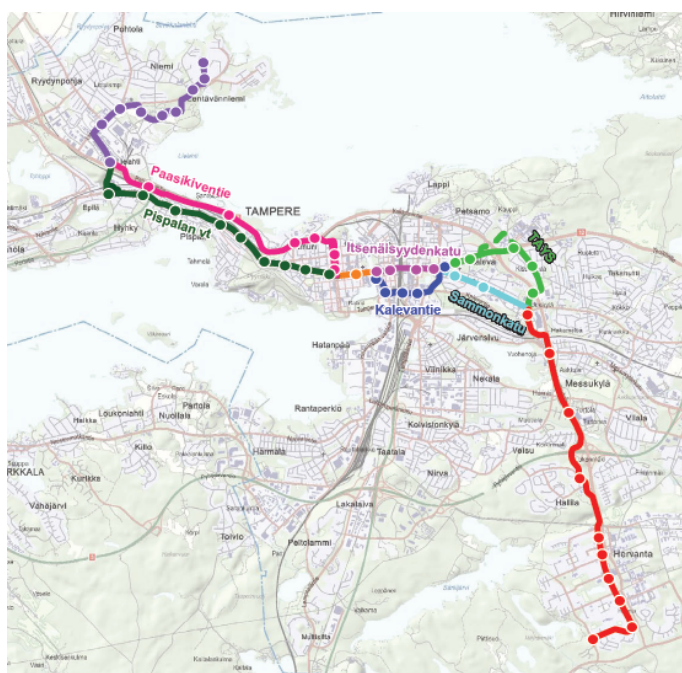
Lähde: VERNE/TTY

4.2 Joukkoliikenteen järjestäminen: Joukkoliikennetuen kehitys Tampereen kaupunkiseudulla

Lähde: Tampereen joukkoliikenne

4.3 Kaupunkiraitiotien suunnittelu: Kaupunkiraitiotien linjausvaihtoehdot alustavassa yleissuunnitelmassa

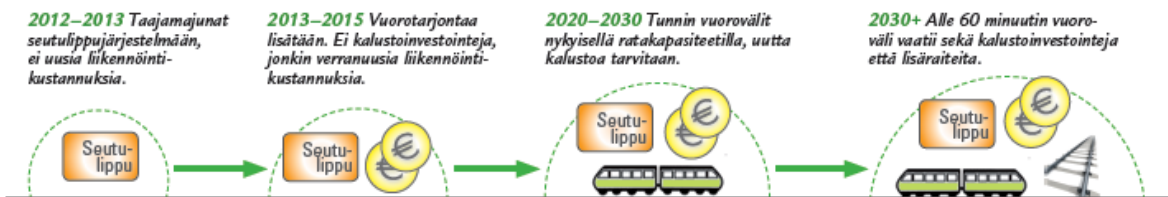
1. vaihe: Hervanta-Lentävänniemi

- Pituus: 20-22 km.
- Asukkaita nykytilanteessa 500 m pysäkiltä: 60-67 000.
- Työpaikkoja nykytilanteessa 500 m pysäkiltä: 42-48 000.

Lähde: Tampereen kaupunki

4.4 Lähijunaliikenteen edistäminen: 4-vaiheinen kehittämisspolku

Lähijuna liikelle vaiheittain

Lähde: Tampereen kaupunkiseutu

Lähijunan visiotilanteen liikennetarjonta 4-vaiheisen kehittämisspolun 4. vaihe: lisäraiteet

Lähde: Ramboll